

We Lwowie, dnia 11. sierpnia 1905.

[Aleg. 367

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych w Bereźnicy, Horodence, Jagielnicy, Kobiernicach i Suchodole tudzież o założeniu niższej szkoły rolniczej w Miłocinie.

Wysoki Sejmie!

Załatwiając zeszłoroczne sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu w dniu 17. października 1904 następujące uchwały:

1. „Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych“.

2. „Sejm upoważnia Wydział krajowy do zawarcia umowy z kuratorem fundacji stypendyjnej ś. p. Jana Towarnickiego i objęcia w swój zarząd niższej szkoły rolniczej w Miłocinie, którą założy kurator fundacji własnym staraniem“.

3. „Sejm zgadza się na otwarcie niższej szkoły rolniczej w Miłocinie w r. 1906 i upoważnia Wydział krajowy, ażeby w tym celu wstawił do preliminarza budżetu krajowego na r. 1906 stosowny kredyt na koszt wewnętrznego urządzenia zakładu“.

O wykonaniu przytoczonych tu uchwał tudzież o stanie kraj. niższych szkół rolniczych w roku szkolnym 1904/5 przedkładamy Wys. Sejmowi następujące sprawozdanie:

I.

Zawarcie umowy z kuratorem fundacji ś. p. Jana Towarnickiego wymagało przede wszystkim dokładnego określenia i zaprojektowania tych wszystkich inwestycji, potrzebnych dla założenia niższej szkoły rolniczej w Miłocinie, które wykonać miała kurator swym wyłącznym staraniem przed oddaniem szkoły w zarząd kraju. Projekt potrzebnych uzupełniających budowli i urządzeń przygotowała kurator na podstawie wskazówek Wydziału krajowego i przedłożyła gotowy projekt techniczny Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia. Projekt ten obejmuje następujące budowle i adaptacje:

1. Główny budynek szkolny o powierzchni zabudowanej około 620 m² złożony z trzech poziomów: a) wysokich suterren, gdzie mieści się t. zw. administracyjna część

zakładu t. j. kuchnia i izba stołowa uczniów, spiżarnie, pralnie, piwnice i mieszkanie dla gospodyni; — b) parteru, który zajmują trzy obszerne sale wykładowe, sale na zbiory, kancelaryę zakładu i mieszkanie instruktora; — c) na pierwszym piętrze pomieszczono internat, t. j. 3 sale sypialne dla 50 uczniów, infirmaryę, szatnie i izbę dla ucznia praktykanta. Budynek projektowany jest trwale ze sklepieniami piwnicami, oguiotrwałymi powałami i dachówkowym pokryciem. Koszt obliczono na 93.000 K.

2. Mieszkanie nauczycielskie składa się z trzech pokoiów z kuchnią dla nauczyciela fachowego (dawny dworek w Miłocinie będzie zajęty cały na mieszkanie kierownika); dwóch pokoiów z kuchnią dla nauczyciela do nauk elementarnych i jednego pokoju dla praktykanta nauczycielskiego. Koszt tego budynku o powierzchni zabudowanej 300 m², podpiwniczonego, krytego dachówką, obliczono na 24.000 K.

3. Wszystkie inne adaptacje, jak uporządkowanie dawnych budynków, pogłębienie studni, ogrodzenie całego obejścia, dalej koszty administracyjne oblicza kuratora w przybliżeniu na 32.000 K.

To wyczerpuje już wszystkie koszty założenia szkoły rolniczej w Miłocinie, których sumę daje następujące zestawienie:

1. Cena kupna Miłocina wraz z należyciami skarbowymi	111.000 K.
2. budowa głównego budynku szkolnego	93.000 „
3. budowa domu z mieszkaniami dla nauczycieli	24.000 „
4. Inne adaptacje i wydatki	32.000 „
Razem	<u>260.000 K.</u>

Suma ta przekroczyła w rezultacie bardzo znacznie pierwotny preliminarz kosztów założenia szkoły rolniczej w Miłocinie, obliczony na kwotę około 150.000 K, co odpowiadało ubytkowi około 6.000 K rocznie w dochodach majątku fundacji ś. p. Jana Towarnickiego. Ostateczne bowiem zestawienie kosztów dosięgło sumy 260.000 K, której inwestowanie umniejszyłoby dochody fundacji o 10.400 K rocznie.

Mimo to kuratora fundacji, kierując się uznania godną ofiarnością dla dobra publicznego, nie odstąpiła od zamiaru założenia szkoły w Miłocinie, ani też nie chce uszczuplać zamierzonych budowli ze szkodą ich trwałości lub ze szkodą nauki. Aby jednak rocznych dochodów fundacji nie uszczuplać ponad miarę, z ujmą dla innych celów fundacji, przedstawiła kuratora Wydziałowi krajowemu propozycję nabycia Miłocina z całym obszarem gruntów (66·7 ha) bez hipotecznego obciążenia i z wszystkimi budynkami, które wzniesie kuratora według określonego powyżej projektu, na własność funduszu krajowego za cenę 100.000 K, spłacalną w pięćdziesięciu ratach annuitetowych po 4.000 K rocznie. Jestto oferta bezwzględnie bardzo korzystna, bo fundusz krajowy może nabyć cały zakład, reprezentujący kapitał 260.000 K za cenę 100.000 K, a więc poniżej połowy wartości i na dogodnych warunkach spłaty, nabywając zaś szkołę w Miłocinie na własność funduszu krajowego, liczyć może Wydział krajowy także na udział c. k. rządu w kosztach założenia czyli zakupu szkoły w Miłocinie.

Wychodząc z tego zapatrywania, Wydział krajowy uprasza Wys. Sejm o upoważnienie do zawarcia umowy z kuratorem fundacji ś. p. Jana Towarnickiego o zakupno Miłocina na własność funduszu krajowego na podanych powyżej warunkach i przedkłada w tym celu Wys. Sejmowi wnioski do uchwały, sformułowane w zakończeniu sprawozdania.

Odroczenie zawarcia ostatecznej umowy z kuratorem aż do chwili powzięcia uchwały przez Wys. Sejm nie wstrzymało prac około założenia szkoły rolniczej w Miłocinie, bezpośrednio bowiem po zatwierdzeniu planów przez Wydział krajowy podjęła kuratora budowę głównego budynku szkolnego a z upływem jesieni zarówno ten budynek jak i dom nauczycielski będą pod dach wyprowadzone.

Polegając na zapewnieniu ze strony kuratori, że wszystkie roboty około założenia szkoły będą ukończone w sierpniu przyszłego roku, tak że w myśl zeszłorocznej uchwały Wys. Sejmu otwarcie szkoły będzie mogło nastąpić we wrześniu 1906 r., Wydział krajowy wstawił do rubr. X. preliminarza wydatków budżetu kraj. na rok 1906 stosowny kredyt nadzwyczajny na wewnętrzne urządzenie zakładu, a nadto także osobny kredyt na utrzymanie szkoły w czasie od września do końca 1906 r.

Koszt wewnętrznego urządzenia szkoły i gospodarstwa, które prowadzić będzie zakład na razie na 70 morgach, wypuszczając resztę w dzierżawę, obliczamy następująco :

1. inwentarz żywy dla gospodarstwa szkolnego	8.440 K.
2. inwentarz martwy	5.141 "
3. urządzenie mleczarni	1.842 "
4. " sal wykładowych i kancelaryi szkolnej	1.804 "
5. środki naukowe	2.000 "
6. urządzenie internatu dla 50 uczniów i infirmeryi	4.589 "
7. urządzenie pokoju gościnnego	307 "
8. zakupno odzieży tymczasowo dla 20 uczniów	2.702 "
9. sprzęty do kuchni, pralni i izby stołowej uczniów	1.795 "
Razem	<u>28.620 K.</u>

Wydatek ten może być rozłożony na dwa lata, dlatego też preliminuje Wydział krajowy na rok 1906 $\frac{2}{3}$ części całego zapotrzebowania t. j. 19.000 K.

Kredyt na utrzymanie szkoły wstawiony do rubr. X. preliminarza wydatków budżetu na r. 1906 w kwocie 10.438 K uzasadniony jest w wyjaśnieniach do odnośnej pozycji preliminarza.

Skoro wnioski nasze uzyskają aprobatę Wys. Sejmu, Wydział krajowy zwróci się z prośbą do c. k. Rządu o przyczynienie się z funduszków państwowych do kosztów zakupu i wewnętrznego urządzenia szkoły rolniczej w Miłocinie.

Jak już w poprzedniem sprawozdaniu zaznaczyliśmy, szkoła w Miłocinie zorganizowaną będzie, zgodnie z intencją kuratorji fundacyi ś. p. Jana Towarnickiego i intencją Wys. Sejmu, na zasadach organizacji innych kraj. niższych szkół rolniczych, będzie więc miała na celu kształcić przede wszystkim młodzież włościańską na praktycznych gospodarzy wiejskich. Dla szkoły w Miłocinie przepisze Wydział krajowy zupełnie taki sam statut organizacyjny, jaki obowiązuje w innych kraj. niższych szkołach rolniczych, dlatego też uważaliśmy za rzecz zbędną podawać przy niniejszem sprawozdaniu przedruk tekstu całego statutu.

II.

Omawiając w zeszłorocznem swem sprawozdaniu o kraj. niższych szkołach rolniczych potrzebę starannej opieki nad rozwojem szkół rolniczych w kraju i podnosząc korzyści, jakie częsta lustracja zakładom tym oddać może, komisya gospodarstwa krajowego wyraziła zarazem życzenie poznania bliższych szczegółów odnoszących się do wykonywania lustracji szkół rolniczych. Stosując się do tego życzenia, przytaczamy, że w r. 1904 oprócz obu kraj. stacyj doświadczalnych liczyliśmy 15 kraj. zakładów naukowych rolniczych i 3 zakłady przez kraj subwencyonowane t. j. szkołę ogrodniczą na Wulce kapitańskiej, szkołę chmielarską w Starem Siole i szkołę chowu drobiu w Zielonej. Wszystkie te 18 zakładów były w r. 1904/5 lustrowane z ramienia Wydziału krajowego, niektóre z nich kilkakrotnie. W szczególności zaś kraj. niższe szkoły rolnicze lustrowano w czasie od 1. lipca 1904 do końca czerwca 1905, jak poniżej zestawiamy:

- niższa szkoła rolnicza w Dublinach lustrowaną była w listopadzie, lutym, marcu, maju i czerwcu (lustracje zajęły ogółem 5 dni);
- szkoła rolnicza w Bereźnicy w czerwcu (2 dni);
- szkoła rolnicza w Horodence w czerwcu (2 dni);
- szkoła rolnicza w Jagielnicy w czerwcu (2 dni);
- szkoła rolnicza w Kobiernicach w marcu, kwietniu i czerwcu (10 dni);
- szkoła rolnicza w Suchodole w lutym, kwietniu i czerwcu (5 dni).

Lustracje wymienionych zakładów zajęły więc razem z podróżą 26 dni czasu, lustracje innych zakładów 57 dni, ogółem 83 dni w r. 1904/5. Lustracje przeprowadzał radca Wydziału krajowego, dr. Ignacy Szyszyłowicz, pełniący zarazem obowiązki kierownika kraj. stacyi doświadczalnej botaniczno-rolniczej we Lwowie.

Nie ulega kwestyi, że pożądanę byłyby częstsze lustracje, wobec jednak rozmieszczenia zakładów na całej przestrzeni kraju wymagałoby to większego nakładu czasu i osobnego organu, który oprócz inspekcji szkół rolniczych i referatu w urzędzie Wydziału krajowego nie miałby poza tem innych służbowych obowiązków. Połączenie funkcji kierownika stacyi doświadczalnej z inspekcją szkół rolniczych, jak to obecnie ma miejsce, musi z natury rzeczy ograniczać częstość lustracji, zwłaszcza, że także sprawy stacyi, mianowicie doświadczenia polowe, wymagają wyjazdów poza jej siedzibę. Wypływająca stąd kolizya obowiązków potęguje się w miarę rozwoju stacyi, posiadającej już obecnie obszerny zakres zadań, a z drugiej strony w miarę organizowania nowych zakładów naukowych rolniczych i potrzeby częstszych inspekcji.

Wydział krajowy pozwala sobie przedstawić Wysokiemu Sejmowi ten stan rzeczy, stworzony przed siedmiu laty, kiedy stacya botaniczna była w początkach rozwoju i ilość zakładów naukowych rolniczych była mniejsza, z uwagą, że w interesie zarówno szkół rolniczych jakoteż stacyi powinien być w najbliższej przyszłości przeprowadzony rozdział obowiązków kierownika stacyi doświadczalnej i organu wykonującego inspekcję szkół. Ten rozdział funkcji, powierzonych obecnie jednemu urzędnikowi, wymagać będzie ustanowienia posady kierownika w etacie personalu stacyi, co spowoduje stosunkowo dość znaczny wzrost kosztów utrzymania tego zakładu, Wydział krajowy wstrzymuje się więc od przedstawienia stanowczych w tej mierze wniosków aż do otrzymania wyraźnych wskazówek ze strony Wys. Sejmu.

Zapowiedziane w poprzednim naszym sprawozdaniu wydawnictwo podręcznika do nauki uprawy roli i roślin w niższych szkołach rolniczych doznało ponownie zwłoki. Przygotowanie tej książki do nauki powierzył Wydział krajowy prof. Dr. Miczyńskiemu w Dublinach, obowiązki nauczycielskie nie pozwoliły jednak prof. Miczyńskiemu dokończyć dzieła w terminie oznaczonym. Praca będzie gotową do druku dopiero z początkiem 1906 r.

Szczegółowe dane o stanie i rozwoju kraj. niższych szkół rolniczych, objętych niniejszem przedłożeniem, zawarte są w dołączonych tu jako alegat 1. 2. 3. 4. i 5. sprawozdaniach kierowników za rok szkolny 1903/4. Powołując się na te sprawozdania, Wydział krajowy dodaje ze swej strony następujące jeszcze uwagi o każdym zakładzie z osobna.

Al. 1, 2,
3, 4 i 5.

1. Szkoła w Bereźnicy.

Z końcem r. 1904/5 liczyła szkoła 43 uczniów; 12 z nich złożyło egzamin główny i zakład opuściło, 3 uczniów uwolniono z powodu niedostatecznych postępów, przyjęto natomiast 18 uczniów nowych na I. rok nauki. Rok szkolny 1905/6 zastaje więc w zakładzie razem 46 uczniów.

W zastosowaniu do ekonomicznych warunków gospodarstw podgórszych, gospodarstwo szkolne oparte jest głównie o chów bydła. W r. 1903 rozszerzono gospodarstwo przez wydzierżawienie 40 morgów gruntu, tak, że cały obszar pól i łąk szkolnych wynosi razem 75 morgów. Pozwoliło to na zwiększenie stanu krów mlecznych do 18 sztuk, obora i mleczarnia szkolna stanowią więc bardzo dobry obiekt do praktycznego wywiczenia uczniów w żywieniu i pielęgnowaniu krów mlecznych i w prowadzeniu gospodarstwa nabiałowego. Oprócz uczniów zwyczajnych korzystało z nauki praktycznej o chowie bydła 6 hospitantów, wysłanych do szkoły w Bereźnicy przez Komitet Tow. gosp., Tow. Proświta i Zarząd dóbr przeworskich, umyślnie dla praktycznego wyszkolenia w pielęgnowaniu krów mlecznych i dla nauki racjonalnego sposobu dojenia.

Przy czynnym udziale fachowych nauczycieli szkoły w Bereźnicy, pp. Rozwadowskiego i Dzierżbickiego, urządził Oddział Stryjsko-żydaczowski Tow. gosp. szereg wykładów dla włościan z dziedziny gospodarstwa wiejskiego z szczególnem uwzględnieniem uprawy łąk i pastwisk, chowu bydła i mleczarstwa. Wykłady odbyły się w czasie od 29. listopada 1904 do końca stycznia 1905 w 12 gminach powiatu Stryjskiego, za każdym razem wobec licznie zebranych słuchaczy.

2 Szkoła w Horodence.

Przy rozprawie nad budżetem tej szkoły na r. 1905 powziął Wysoki Sejm dnia 11. listopada 1904 następującą uchwałę: „Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, by poczynił starania celem zakupu lub wydzierżawienia około 30 morgów pola dla szkoły rolniczej w Horodence“.

Utworzenie przy szkole własnego gospodarstwa, prowadzonego dotychczas na ogrodzie zaledwie 4-morgowym, jest dla szkoły kwestyą żywotną, jednak zabiegi Wydziału krajowego i podejmowane w tym względzie starania Dyrekcyi pozostały bez skutku, bo jest niemożliwą rzeczą zakupić lub wydzierżawić w pobliżu szkoły chociażby kilku tylko morgów gruntu. Do wydzierżawienia byłyby jedynie folwark probostwa ormiańskiego, położony na południe od szkoły w oddaleniu przeszło 2 kilometrów. Projekt wydzierżawienia tego folwarku dla szkoły brano już przed kilku laty pod rozwagę, zaniechano go wszakże ze względu na dość znaczną odległość folwarku od zabudowań szkoły. Z konieczności rozpatrywaliśmy w tym roku ponownie ewentualność zadzierżawienia tego folwarku, skoro niema innego sposobu uposażenia szkoły w tak bardzo potrzebny obiekt dla praktycznej nauki.

Folwark probostwa ormiańskiego, odległy, jak wspomnieliśmy, o 2 kilometry od szkoły, obejmujący jeden kompleks pól ornych w obszarze 60 morgów przy drodze Głuszków-Obertyn, jest obecnie wypuszczony w dzierżawę upływającą dopiero w marcu 1908 r. Rozwiązanie umowy dzierżawnej przed czasem byłoby, jak sądzimy, do osiągnięcia przy pewnem odszkodowaniu obecnego dzierżawcy. Większą natomiast trudność nastroczają zabudowania. Szkoła w Horodence nie posiada zabudowań gospodarskich, a budynki folwarku ormiańskiego są zniszczone i nie byłyby dla gospodarstwa szkolnego odpowiednie. Przy organizowaniu gospodarstwa nie obeszłoby się zatem bez wkładów na postawienie skromnych chociażby budynków: stajni, stodoły ze spichrzem i szopy na statki gospodarskie, a byłoby oczywiście do rozważenia, czy stawiać te budynki na obecnem obejściu szkolnem, czy też ze względu na znaczną odległość budować je na folwarku probostwa ormiańskiego, przy ewentualnym współdziałaniu właściciela w kosztach.

W chwili przygotowania niniejszego sprawozdania do druku, doniosła Dyrekcyja szkoły rolniczej w Horodence, że nadarza się właśnie sposobność nabycia w gminie katastralnej Horodenka 40 morgów gruntu w jednej ręce bez budynków, za cenę około 30.000 K, lecz w oddaleniu jeszcze większem niż folwark ormiańskiego probostwa, bo wynoszącym przeszło 3 km. od zakładu. Wydział krajowy zbada w każdym razie także ten projekt i na najbliższej sesyi przedstawi Wysokiemu Sejmowi stanowczy wniosek w sprawie gospodarstwa szkoły rolniczej w Horodence.

W marcu b. r. przeniósł Wydział krajowy dotychczasowego kierownika szkoły w Horodence, p. Przemysława Cholewę do Suchodołu w miejsce zmarłego kierownika ś. p. Edmunda Bielskiego, a kierownictwo szkoły w Horodence powierzył p. Józefowi Froniowi, dotychczasowemu nauczycielowi fachowemu szkoły rolniczej w Suchodole.

3. Szkoła w Jagielnicy.

W poprzednim sprawozdaniu uzasadniliśmy potrzebę odrestaurowania zabudowań szkolnych według projektu i kosztorysu opiewającego na 7.000 K. Część robót adaptacyjnych w głównym budynku szkolnym będzie w b. r. wykonaną kosztem uchwalonego na r. b. kredytu 1.761 K. Do preliminarza budżetu szkoły na r. 1906 uchwalili Wydział krajowy drugą ratę zapotrzebowania t. j. 3.612 K., które mają posłużyć na postawienie szopy na sprzęty gospodarskie połączonej z lodownią. Zaprojektowany budynek ma być zbudowany z drzewa na podmurowaniu i z dachówkowem pokryciem. Szopa potrzebna jest szkole od dawna, a także bez lodowni obyć się zakład nie może, skoro więc kontrakt dzierżawny został na dalszych lat 15 odnowiony, chcielibyśmy zapobiedz stwierdzonym brakiem w urządzeniach szkoły.

4. Szkoła w Kobiernicach.

Kontrakt dzierżawy folwarku w Kobiernicach odnowił Wydział krajowy na dalszych pięć lat, to jest do końca 1909 r. W b. r. otrzymaliśmy dalsze oferty sprzedaży parcel gruntowych w powiecie Bialskim na przesiedlenie szkoły, Wydział krajowy nie uczynił jednak dotychczas wyboru.

Roboty adaptacyjne około budynków szkolnych i folwarku, wyszczególnione w zeszłorocznym sprawozdaniu, wykonano kosztem uchwalonych przez Wysoki Sejm 6.000 K.

5. Szkoła w Suchodole.

W lutym b. r. zakończył się jednoroczny kurs rolniczy dla nauczycieli ludowych, urządzony w szkole suchodolskiej już po raz wtóry na życzenie c. k. Rady szkolnej krajowej. Kurs ukończyło 10 frekwentantów, a c. k. Rada szkolna krajowa oceniając dobry wynik egzaminów końcowych, wyraziła gronu nauczycieli szkoły w Suchodole swe uznanie. Przychylając się do życzenia c. k. Rady szkolnej, zorganizuje Wydział krajowy nowy kurs rolniczy dla nauczycieli ludowych, jako przyszłych kierowników dopełniających kursów rolniczych, zapewne już z dniem 1. października b. r. znowu w Suchodole.

Fundusz krajowy przyczynia się kwotą 2.000 K. do kosztów wynagrodzenia prelegentów na kursie nauczycielskim, dlatego wstawia Wydział krajowy do preliminarza budżetu kraj. (rubr. X. wydatków) na r. 1906 nadzwyczajny kredyt 2.000 K., a nadto 2.300 K. tytułem subwencji państwowej na pokrycie reszty kosztów wynagrodzenia za wykłady na kursie, który, jak wspomnieliśmy, odbędzie się w r. 1905/6.

Z końcem lutego b. r. zmarł ś. p. Edmund Bielski, kierownik szkoły rolniczej w Suchodole od chwili jej otwarcia. W miejsce zmarłego powierzył Wydział krajowy, jak już wspomniano, kierownictwo szkoły p. Przemysławowi Cholewie, dotychczasowemu kierownikowi szkoły rolniczej w Horodence.

Przytaczamy w końcu, że preliminarze kosztów utrzymania objętych tem sprawozdaniem pięciu szkół rolniczych w r. 1906 opiewają w sumie ogólnej na 208.484 K.

Po strąceniu dochodów preliminowanych razem na 82.952 K. wynika niedobór do pokrycia z funduszu krajowego w kwocie 125.532 K., to znaczy mniejszy o 1.627 K. od niedoboru w budżecie na r. 1905.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych.

2. Sejm upoważnia Wydział krajowy do zawarcia z kuratorem fundacji stypendyjnej ś. p. Jana Towarnickiego umowy kupna i sprzedaży i nabycia folwarku Miłocina pod Rzeszowem na własność funduszu krajowego z całym obszarem gruntów i z wszystkimi budynkami, które dla celów szkoły rolniczej w Miłocinie kuratora fundacji własnym kosztem zbuduje, za spłatą ceny kupna w pięćdziesięciu ratach annuitetowych po 4.000 K. rocznie od r. 1907 począwszy.

3) Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 28.700 K. na koszt urzędzenia krajowej niższej szkoły rolniczej w Miłocinie, z której to sumy 19.000 K. wstawia

się do budżetu na r. 1906 — dalej kredyt w kwocie 10.438 K. na koszt utrzymania tej szkoły w r. 1906.

4) Sejm ustanawia następujący etat osób i płac grona nauczycielskiego krajowej niższej szkoły rolniczej w Miłocinie.

Grono nauczycielskie krajowej szkoły rolniczej w Miłocinie składać się ma :

a) z kierownika zarazem nauczyciela fachowego, drugiego nauczyciela fachowego i nauczyciela do nauk ogólnie kształcących,

b) z nauczycieli pomocniczych t. j. katechety i instruktora do robót praktycznych.

Funkcyonaryusze wymienieni pod a) są urzędnikami krajowymi z wszystkimi prawami określonymi w ustanowie służby krajowej i w statucie emerytalnym, uchwalonym przez Sejm na posiedzeniu z dnia 21. stycznia 1889, i utrzymują pobory ustanowione uchwałą Sejmu z dnia 30. czerwca 1902 r. tudzież wolne pomieszkanie w zakładzie. Stanowisko nauczycieli pomocniczych określa statut organizacyjny szkoły; o wysokości ich wynagrodzenia postanawia każdorazowy budżet krajowy.

5) Sejm wzywa c. k. Rząd, by do kosztów założenia kraj. niższej szkoły rolniczej w Miłocinie przyczynił się zasiłkiem z funduszków państwowych w wysokości połowy kosztów.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Bereźnicy za rok szkolny 1903/4.

Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Bereźnicy, otwarta w r. 1896, ma na celu kształcić synów włościańskich na praktycznych gospodarzy wiejskich. Ubiegły rok szkolny jest ósmym rokiem istnienia szkoły.

Skład grona nauczycieli.

Henryk Rozwadowski, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczył botaniki, rolnictwa, zarządu, ogrodnictwa i sadownictwa, prowadził internat i gospodarstwo szkolne, kierował praktycznymi zajęciami uczniów i prowadził kancelaryę szkolną.

Stanisław Dierżbicki, nauczyciel fachowy udzielał nauk przyrodniczych, hodowli, mleczarstwa i weterynaryi, pszczelnictwa, rachunkowości gospodarczej, rysunków i historii kraju ojczystego, współdziałał przy prowadzeniu obory i mleczarni szkolnej.

Nauczycielem do nauk ogólnie kształcących był do 1. lutego 1904 Karol Błaszkiewicz, a następnie Józef Zageczek, w myśl dekretu Wydziału krajowego z dnia 5. lutego 1904 L. 10.203.

Nauki religii obrządku rzym.-katol. udzielał kanonik tyt. i katecheta gimnazyalny w Stryju, ks. Władysław Kotuski; nauki religii grecko-katolickiej udzielał ks. Jan Bordun, proboszcz miejscowy.

Dozorcami przy praktycznych robotach byli starsi uczniowie szkoły tutejszej: Antoni Kostecki do 7. kwietnia 1904, Bolesław Bereźnicki po koniec roku 1903/4, a w mleczarni szkolnej od kwietnia 1904 Mikołaj Wolański.

Nauki udzielane w szkole.

Ponieważ nauka przedmiotów fachowych opiera się ściśle na naukach przyrodniczych, przeto przedewszystkiem stara się szkoła zaznajomić uczniów z najważniejszymi zasadami nauk przyrodniczych i na podstawie tych wiadomości podać im w formie zastosowanej do ich rozwoju umysłowego naukę rolnictwa i hodowli, stworzyć w ich umysłach racjonalną podstawę do wykonywania w przyszłości pracy zawodowej. Prócz tego ze względu na słabe przygotowanie uczniów pod względem ogólnego wykształcenia, z jakim do szkoły przychodzą, musi się szkoła starać przy pomocy nauki obu języków krajowych, historii i geografii, rachunków i stylistyki podnieść wiedzę i wykształcenie ucznia o tyle, by z łatwością mógł prowadzić rejestra gospodarcze i rachunki, by mógł stylizować proste

korrespondencye, by wreszcie bez trudności mógł korzystać z popularnych książek i pism rolniczych. Szkoła usiłuje przygotować wychodzącego ucznia do przyszłej pracy zawodowej, dać mu wszystko to, co mało-rolnemu gospodarzowi, oficjaliście lub wreszcie obywatelowi gminy i kraju niezbędnie jest potrzebne. Teorytyczna nauka znajduje ważne uzupełnienie w praktycznych robotach przy małym, ale racjonalnie prowadzonym gospodarstwie szkolnem, które daje mu sposobność praktycznego wyćwiczenia się w różnorodnych robotach gospodarczych, wzmacnia jego siły fizyczne, przygotowuje go do przyszłego znoju gospodarza.

Frekwencya uczniów.

W roku szkolnym 1903/4 było na I. roku uczniów 17, na II. roku 13, na III. roku 16. W ciągu roku ubyło z I. roku 3 uczniów z powodu zbyt małych postępów w nauce, pozostało zatem z końcem roku 43 uczniów. Z uczniów III. roku złożyło 16 egzamin końcowy, a mianowicie:

1. Stanisław Czuchnowski z postępem celującym		
2. Marcin Nowakowski	"	"
3. Michał Heck	"	bardzo dobrym
4. Bazyli Hudym	"	" "
5. Władysław Siegel	"	" "
6. Bazyli Wasylowski	"	" dobrym
7. Stefan Szlązak	"	"
8. Franciszek Drabicki	"	"
9. Jan Kisil	"	dostatecznym
10. Franciszek Łysakowski	"	"
11. Stefan Ogonowski	"	"
12. Geodem Roll	"	"
13. Aleksander Rzechak	"	"
14. Stanisław Wachtel	"	"
15. Józef Worobiec	"	"
16. Bazyli Zabawski	"	"

Z wymienionych uczniów Czuchnowski pracuje jako kontrolor mleczarni i żywienia krów w powiecie grybowskim; Marcin Nowakowski jako praktykant gospodarczy w Szczurowej; Michał Heck jako praktykant gospodarczy w Mikulicach; Bazyli Hudym jest w seminarium nauczycielskiem w Sokalu; Władysław Siegel jako praktykant gospodarczy w Mołotkowie — powiat Nadwórna; Bazyli Wasylowski w wojsku; Stefan Szlązak jako praktykant gospodarczy w Lipowcu, powiat Drohobycz; Franciszek Drabicki jako praktykant gospodarczy w Bobowej (Grybów); Jan Kisil w wojsku; Franciszek Łysakowski jako praktykant gospodarczy w Bereźnicy Królewskiej (Żydaczów); Stefan Ogonowski jako praktykant gospodarczy w Martynowie; Teodor Roll i Aleksander Rzechak w Nowotańcu (Sanok); Józef Worobiec w Chłopach (Komarno); Bazyli Zabawski w Rajtarowicach (Sambor); Stanisław Wachtel nie poszedł jeszcze do praktyki, gdyż po przebyciu dosyć ciężkiego zapalenia płuc z końcem roku wysłany został przez opiekuna swego, Dr. Henryka Kady'ego, w góry dla poratowania zdrowia.

Sprawy internatu.

Staraniem Dyrekcyi jest dostarczyć uczniom w granicach budżetu prostego lecz zdrowego wikt, któryby i później w praktycznym życiu w każdym gospodarstwie mogli dostać, a więc rano zupa mleczna z chlebem, na obiad 3 razy w tygodniu rosół i mięso, w inne dni zupa i mączne potrawy, na podwieczorek chleb domowy z omastą, na kolację zwykle mleko z kaszami różnemi na odmianę i z omastą.

Sypialnie jasne i wysokie, odpowiednie łóżka z potrzebną pościelą, złożoną z sianika, poduszki, 2 koców i potrzebnej ilości bielizny, umożliwiającej dosyć częstą zmianę, dostarczają wychowankom odpowiedniego i zdrowego pomieszczenia na noc. W dzień, o ile nie są zajęci w praktyce, przebywają w salach naukowych, których jest trzy. Koszt żywienia nie przenosi na ucznia w roku kwoty 192 koron, koszt ubrania ośmdziesięciu kilku koron, tak, że kwota budżetowa 300 koron na ucznia w zupełności wystarcza.

Rozdział czasu na czynności praktyczne połączone z pracą mięśni i ruchem i nauką teoretyczną, regularne życie i zdrowy wikt przyczyniają się do podtrzymania zdrowotności uczniów w bardzo korzystnym stanie, pozwalają na zdrowe rozwijanie się chłopaków, którzy zwykle przybywają do szkoły licho rozwinięci.

Wiadomości o byłych uczniach.

Wiadomości te są dosyć skąpe, bo powoli gubi się ewidencja i li od czasu do czasu, gdy który z byłych uczniów potrzebuje posady lub rady, to zgłasza się do szkoły i daje znać o sobie, gdzie jest i co porabia. W ten tylko sposób może Dyrekcyja utrzymać jaką taką kronikę byłych uczniów. Z tejeży wypływa, że w roku bieżącym: dwóch byłych uczniów gospodaruje na własnej, ojcowskiej ziemi, jeden w Dobrzanach pod Stryjem, drugi w Woysławiu. Jeden uczeń jest w seminarjum nauczycielskiem w Sokalu, 2 na wyższym kursie mleczarskim w Rzeszowie, 1 w Ameryce przy bliżej nieznanem zajęciu, 10 odbywa służbę wojskową, 1 jest przy mleczarni w Szczurowej, 1 przy gospodarstwie na Bukowinie, inni przy gospodarstwach w kraju, jeden ma zajęcie w magazynach Banku rolniczego we Lwowie, a tylko o 7 byłych uczniach Dyrekcyi zupełnie nie wiadomo, gdzie się obracają.

W ciągu siedmioletniego okresu istnienia szkoły to jest do roku 1903/4 ukończyło szkołę 62 uczniów, a mianowicie:

w roku 1899	.	.	7 uczniów
" 1900	.	.	12 "
" 1901	.	.	8 "
" 1902	.	.	9 "
" 1903	.	.	10 "
" 1904	.	.	16 "

Podług zatrudnienia ich rodziców było między nimi:

synów gospodarzy wiejskich	.	.	.	.	44
" ofycjalistów i sług gospodarczych	.	.	.	.	8
" rzemieślników	.	.	.	.	2
" różnych zawodów	.	.	.	.	7
wychowanek ochronki	.	.	.	.	1

Wedle powiatów, z których przybyli ci uczniowie do szkoły było z: Jarosławskiego i Kamioneckiego po 8, Stryjskiego i Żydaczowskiego po 6, Sokalskiego 5, Samborskiego 3, Przemyskiego, Przemyślańskiego, Brzozowskiego, Skałackiego, Rohatyńskiego, Lwowskiego i Jaworowskiego po 2, z innych wreszcie powiatów wschodnich po 1 uczniu.

Budynki szkolne.

W roku bieżącym przerobiono chlewnię szkolną w zupełności, zastąpiono drewniane klatki i drewniane podłogi pogniłe i zniszczone betonowymi ściankami i żelaznymi przegrodami, również drewniane żłobki zastąpiono stałymi, żelaznymi. Możliwy byłoby zarzucić tej przeróbce, że kurytarz trochę wąski, ale to już nie leżało w granicach możliwości Dyrekcyi, gdyż cała chlewnia jest trochę za mała i za ciasna; zrobiono więc tylko to, co na tej przestrzeni zrobić się dało.

Również postawiono w granicach zwykłego budżetu, częścią z funduszków gospodarczych, częścią z funduszków na utrzymanie budynków, szopę na słomę i zboże 14 metrów długą, 7 metrów szeroką, słomą krytą, na dębowych podwalinach, która w zupełności zastąpiła zniszczone brogi. Przelakierowano wszystkie drzwi i okna w stajni i wozowniach szkolnych, jakoteż okna w budynku administracyjnym. Wybrukowano też część podwórza między stajnią a gnojownią, co w wysokim stopniu ułatwiło utrzymanie porządku i zbieranie roztrzaskanego przy wywożeniu nawozu. W roku przyszłym pozostałaby do wybrukowania dalsza część podwórza przed końską stajnią i koło żłobu do pojenia bydła.

W gmachu szkolnym przeprowadzono 2-krotne białenie dla utrzymania odpowiedniego porządku i postawiono 2 piece kaflowe, 1 w gościnnym pokoju, drugi w sypialni największej uczniów i jeden piec kaflowy w mieszkaniu nauczyciela elementarnego. W ten sposób w niedługim czasie wszystkie piece zostaną zastąpione kaflowymi, co się niewątpliwie przyczyni do trwałości pieców i zaoszczędzenia opału.

Również przeprowadzono gruntowną naprawkę rynien na dachach i koszów blaszanych na załamach dachów umieszczonych, gdyż w kilku miejscach puszczały wodę. Na razie więc bieżące potrzeby zostały zaspokojone.

Gospodarstwo szkolne.

Cały obszar stanowiący własność szkoły rolniczej w Bereźnicy, wynosi 40 morgów, z czego przypada na powierzchnię pod budowlami, ogrody drogi i t. p. 5 mg, reszta w obszarze 35 mg. wzięta jest pod uprawę. Szkoła dodzierżawia nadto 40 morgów gruntów obcych, tak, że gospodarstwo prowadzi się na 75 morgach.

Gospodarstwo szkolne jest najważniejszym obiektem demonstracyjnym dla naszej pracy zawodowej, jest też otoczony największą troskliwością. Dyrekcyja nie odstępuje od raz obranego planu gospodarczego zmieniając tylko o tyle produkcję, o ile tego wymaga zwiększona ilość krów w oborze szkolnej. W dziale więc ósmym dziewięć-letniego płodozmianu zamiast roślin motylkowych, które się tu bardzo słabo udają, wprowadzono uprawę okopowizny i w ten sposób płodozmian teraźniejszy na polu szkolnem przedstawia się następująco :

1. ugor obsiany mieszankami,
2. pszenica + +,
3. kartofle na kainicie i superfosfacie,
4. owies z koniczem i trawami,
5. konicz i trawy,
6. konicz i trawy,
7. żyto na superfosfacie,
8. okopowe +,
9. owies — względnie jęczmień.

Dyrekcyja stara się przyprowadzić tę z natury ubogą ziemię do lepszej kultury, stara się pogłębić płytką glebę, doprowadzić wogóle ziemię do pewnego stopnia urodzajności i produktywności.

Wykazy zawarte w sprawozdaniach od roku 1900 wykazują, że to rzeczywiście powoli ale stale szkoła osiąga, bo gdy rok 1899 zamknięto dochodem 25 koron z morga, a w roku 1900 23 kor. 87 gr., to już w roku 1901 53 kor. 93 gr. z morga, rok 1902 21 kor. 64 gr. z morga, rok 1903 47 kor. 94 gr., a rok 1904 34 kor. 49 groszy. Nie jest to zupełnie progresywny stosunek, ale te wachnięcia pochodzą stąd, że gospodarstwo nie mogąc wyprodukować dosyć paszy na utrzymanie inwentarza szkolnego, musiało się oglądać za dodzierżawieniem odpowiedniej przestrzeni, aby w ten sposób zapewnić sobie produkcję potrzebnej ilości paszy, a gdy te dzierżawione pola się zmieniają, a zwyczajnie w bardzo lichej kulturze są oddawane szkole, to też i nie dziw, że one właśnie albo więcej, albo trochę mniej obciążająco na dochody gospodarstwa szkolnego oddziałują.

Właśnie w ostatnim roku rachunkowym takiej zmiany musiała szkoła dokonać, skarb bowiem w Podhorcach objął folwark w Bereźnicy w własną administrację, a wskutek tego odebrał dotąd wypuszczane szkole pola i szkoła była zmuszona wydzierżawić potrzebną przestrzeń od dzierżawcy majątku w Łotatnikach. Dzierżawa jest o tyle korzystniejszą, że umowa zawarta jest na lat sześć i że te pola leżą na przedłużeniu szkolnych pól, ale w roku rachunkowym pola te jeszcze żadnego dochodu nie dały, a czynsz dzierżawny, jak zestawienie wskazuje, musiał być już zapłacony w kwocie 1.050 kor., co znacznie obniżyło dochód roku bieżącego.

Gdyby można te pola dzierżawione kupić na własność szkoły i doprowadzić do odpowiedniej kultury, dochody gospodarze byłyby wtedy stałe i zapewnione. Tyle co do ogólnych warunków gospodarczych.

Przechodząc do szczegółów, zaznaczyć muszę, jak już poprzednio wspomniałem, że budynki gospodarze szkolne w zupełności skompletowane i uzupełnione zostały. Pole okazowe używane równocześnie jako szkółka, ogród warzywny, szparagarnia i chmielnik, w tym roku dało mimo tego, że połowę powierzchni zajmują okazowe rośliny i szkółka, ładny dochód. Sprzedano ze szparagarni szparagów za 117 koron, chmielu za 120 kor., jarzyn za 219 kor. 54 gr., rozsady ze szkolnego rozsadnika za 65 kor. 20 gr.

Szkoła prowadziła w tym roku przy pomocy Stacji Botaniczno-rolniczej we Lwowie także doświadczenia porównawcze z nowymi odmianami ziemniaków na parcelkach 200 m² przestrzeni mających z następującym rezultatem.

(tablica na str. 6).

Prócz tego prowadziła szkoła pod kierunkiem Stacji chemiczno-rolniczej w Dublanach w dalszym ciągu fermę 12 morgową na granicy gminy Bereźnica i Piła położoną. Fermę prowadził nauczyciel fachowy, p. Stanisław Dzierżbicki, a wyniki z tych doświadczeń pomieszcza Dyrekcyja rok rocznie w osobnem sprawozdaniu Oddziału Stryjskiego c. k. Towarzystwa gospodarczego.

Główną podstawą dochodów gospodarczych jest utrzymywanie krów mlecznych i przeróbka mleka, jakto zresztą dołączony wykaz jasno przedstawia. Również bardzo dobre rezultaty daje chlewnia szkolna. W tym roku mieliśmy 7 loch, a prosięta wszystkie z korzyścią rozsprzedane zostały. Ponieważ szkoła, mając na oku podniesienie chowu świń w okolicy, dosyć niskie ceny stawia na odessane prosięta, to też odbiór tychże ma zawsze zapewniony, a rok rocznie ta znaczniejsza ilość włościanom sprzedanych prosiąt z pewnością najenergiczniej przyczynia się do podniesienia chowu tych zwierząt w powiecie.

Chów owiec prowadzi się tylko ubocznie i więcej jako materiał demonstracyjny, a nie jest gałęzią gospodarstwa na zysk obliczoną.

Również w tym roku nabyła szkoła kurnik zarodowy rasy Plymouth i dosyć znacznie rozszerzyła go w ciągu roku. Dochód nie był znaczny, ale w każdym razie dają kury tyle, że ich chów się opłaca.

Mleczarnia szkolna w tym roku doznała rozszerzenia zyskując z fabryki belgijskiej Melotte nową wirówkę, a gdy i dawna Alfa-Baby poddana została gruntownej naprawie, posiada obecnie dwie wirówki na zmianę pracujące, co się nie mało przyczynia do wyćwiczenia uczniów w obchodzeniu się z temi tak zupełnie różnemi co do konstrukcyi wirówkami. Masło szkolne cieszy się bardzo dobrą reputacją i ma zawsze zbyt zapewniony.

Stan drzewek owocowych na ogrodach szkolnych i na polu szkolnem został znowu uzupełniony, ale już w ciągu roku 10 drzewek uległo zniszczeniu przez nornice, kilka zginęło wskutek przemarznięcia w ciągu poprzedniej zimy.

Kronika szkoły.

W ciągu roku zwiedzono z uczniami szkoły kopalnie wosku ziemnego w Borysławiu, młyn turbinowy w Wierczanach, gdzie jest duży motor benzynowy i gospodarstwo, jakoteż zakłady ogrodnicze w Podhorcach. Szkołę zwiedzał w ciągu roku i w czasie egzaminu Radca Wydziału krajowego, Dr. Szyszylowicz.

Z działalności szkoły na zewnątrz zaznaczyć trzeba, że w tym roku 2 chłopców z okolicznych gmin uczyło się praktycznie obchodzenia się z nabiałem, przeróbki nabiału i żywienia krów i wyuczyło się tego tak dokładnie, że jeden z nich mógł objąć i prowadzić mleczarnię spółkową w gminie Zawadowie pod Stryjem. Dalej

**Doświadczenia porównawcze z ziemniakami
przeprowadzone w Bereźnicy dla Stacji botaniczno-rolniczej w roku 1904.**

L. p.	Nazwa odmiany	Ilość wysadzonych kartofli w kg.	Zbiór w kg.	Ilość krzaków po odciążeniu zniszczonych	Zawartość skrobi	Kolor bulwy	Kolor kwiata	Czy zawiera nasienie czy nie	Czas pełnego kwitnienia	Późna lub wczesna	Zbiór kłębów z hektara w centr. metr.	Zbiór skrobi z hektara w centr. metr.
1	Topór (miejscowa reprodukcyja od 4 lat)	90	413	487	17.5	biały	biały	robi	8/7	późna	118.82	20.79
2	Rejtan (Dołkowski)	40	367	496	16.4	biały	jasno-lil.	robi	31/7	późna	105.88	17.36
3	Präsident Krüger	45	508	490	14.7	biały	biały	nie	20/7	wczesna	146.55	21.54
4	Znicz (Dołkowski)	40	387	495	19.4	biały	jasno-lil.	nie	20/7	późna	111.33	21.58
5	Tur (Dołkowski)	40	384	493	18.2	biały	jasno-lil.	robi	25/7	późna	110.47	20.10
6	Iduna (Cimbal)	45	346	489	18.6	biały	biały	nie	25/7	późna	99.54	18.51
7	Felicja (Pauisen)	42	351	489	18.4	czerwony	biały	nie	15/7	późna	100.98	18.58
8	Fürst Bismark (Cimbal)	45	305	494	19.4	czerwony	biały	nie	20/7	późna	87.74	16.67
9	Kasztelan (od 4 lat miejsc. reprodukcyja)	80	409	496	19.4	czerwony	jasno-lil.	nie	28/7	późna	117.66	22.82

Pole szkolne, płytko, piaszczysta glina o nieprzepuszczalnym podłożu, zdrenowane przed 6 laty. Płodozmian tego pola 1901/2 żyto na maczce kostnej, 1902 w jesieni nawóz, 1903 marchew i buraki, 1904 kartofle.

Kartofle posadzono 6. maja 1904, okopano pierwszy raz 31. maja, drugi raz 15. czerwca.

Zarazy na kartoflach nie było.

Nać utrzymała się zieloną do czasu kopania — 18. października, tylko u odmiany Präsident Krüger jako najwcześniejszej nać uschła.

2 hospitantów uczyło się w oborze szkolnej, doić metodą Dr. Hegelunda, oznaczać tłuszcz w mleku systemem Dr. Gerbera, dalej żywić bydło i wymierzać dla niego karmę. Jeden z nich, Kwolewski, funkcjonuje obecnie jako kontrolor mleczości krów obór zarodowych c. k. Towarzystwa gospodarczego, drugi Michał Twardy jest dozorcą w stajni zarodowej w Zarszynie. — Kierownik szkoły miał w ciągu roku dwa wykłady na posiedzeniach Oddziału stryjskiego c. k. Towarzystwa gospodarczego i współdziałał we wszystkich innych pracach Oddziału przeprowadzanych pod kierunkiem i staraniem niestrudzonego w pracy prezesa JW. Juliana br. Brunickiego.

Szkoła udzielała też w wielu wypadkach zgłaszającym się włościanom doraźnej pomocy i porady w chorodach bydła, a dalej rad przy zakupnie nasion i uprawie różnych roślin gospodarczych. Wogóle stwierdzić należy, że coraz więcej włościan garnie się do szkoły i rośnie jej wpływ na okoliczne gospodarstwa włościańskie.

Wykaz stanu majątkowego gospodarstwa Szkoły rolniczej w Bereźnicy za rok 1903/4.

Porównanie inwentarzy gospodarczych.

1. Inwentarz żywy.

a) Konie:

<i>d. 1/7 1903.</i>		<i>d. 1/7 1904.</i>	
1. Wałach kasztan brudny l. 8. m. 15 ¹ / ₂	180—	1. Wałach kasztan brudny l. 9. m. 15 ¹ / ₂	120 ⁰⁰
2. Wałach skarogniady l. 8. m. 15	220—	2. Wałach skaro-gniady l. 9. m. 15	200—
3. „Oporta“ klacz gniada l. 11. m. 16	120—	3. „Oporta“ klacz gniada l. 12. m. 16	80—
4. „Penny“ klacz złota kaszt. l. 13. m. 16	160—	4. „Penny“ złoto-kaszt. l. 14. m. 16	120—
	Razem 680—	5. Wałach kasztan l. 6. m. 15	200—
		6. „ szpak l. 6. m. 15	150—
		Razem	870—

b) Krowy:

1. 13 krów wedle ceny inwentarza	3.052 ⁸⁰	1. 16 krów wedle ceny inwentarza	3.777 ⁶⁰
2. 3 jałówki	505—	2. 9 jałówek	1.515—
3. 4 cielęta	451 ⁵⁰	3. połowa wartości buhaja	300—
4. połowa wartości buhaja	300—	Razem	5.592 ⁶⁰
Razem	4.309 ³⁰		

c) Świnie:

1 knur, 5 loch dużych, 2 loszki małe	577 ⁵⁰	1 knur, locha opasowa, 6 loch ż. w. 1135 à 70	794 ⁸⁵
		6 loszek, 6 prosiąt na chów ż. w. 450 à 100 gr.	450—
		Razem	1.244 ⁸⁵

d) Owce:

1. siedm starych po 15 kor.	105.—	1. 13 starych po 15 kor.	195.—
2. " małych " 10 "	70	2. 6 młodych " 10 "	60.—
Razem	175.—	Razem	255.—

e) Woły:

4 woły robocze wedle ceny inwent.	1.150.80	2 woły robocze wedle ceny inwent.	642.—
---	----------	---	-------

2. Inwentarz martwy.

Stan inwentarza martwego	4.522.62	Stan inwentarza martwego	4.423.70
------------------------------------	----------	------------------------------------	----------

Zapasy w materiałach:

Żyto celne 900 kg à 13 gr.	117.—	Żyto poślad 250 kg à 8 gr.	20.—
" poślad 24 " " 8 "	9.92	Owies 1.320 kg à 14 gr.	184.—
Pszenica celna 369 kg à 14 gr.	51.66	Wyka 275 " " 16 "	44.—
" poślad 38 " " 8 "	3.04	Ziemniaki 970 kg à 2 gr.	19.40
Owies 2.080 kg à 14 gr.	291.20	Kukurydzianka 24 kg à 16 gr.	3.84
Bobik 77 kg à 16 gr.	12.32	Siemię lniane 4.5 " " 20 "	0.90
Wyka 57 " " 16 "	9.12	Sól 38 ³ / ₄ kg à 9 gr	3.49
Ziemniaki 1.111 kg à 2 gr.	22.22	Proso 158 kg à 16 gr.	25.28
Kukurydzianka 49 kg à 16 gr.	7.84	Razem	300.91
Otręby 312 kg à 8 gr.	24.96		
Makuch 18 " " 14 "	2.52		
Siemię lniane 30 kg à 20 gr.	6.—		
" konopne 65 kg à 20 gr.	13.—		
Sól 81.6 kg à 12 gr.	9.79		
Razem	580.59		

Zestawienie obrotu produktów rolnych w r. 1903/4.

Gatunek płodu	Zbiór w r. 1903			Stan 1/7 1903	Dokupiono	Ogółem było	Rozchód			Stan 1/7 1904
	ziarna	słomy	kłębów				sprzed.	zużyto	wysiano	
K i l o g r a m y										
żyto celne	5554	—	—	900	150	6604	4825	680	1099	—
żyto poślad	432	—	—	124	—	556	—	306	—	250
pszenica celna	598	—	—	377	50	1025	885	—	140	—
pszenica poślad	108	—	—	—	—	108	—	108	—	—
owies	16119	—	—	2088	473	18680	315	13652	3393	1320
groch	88	—	—	—	150	236	30	100	106	—
bobik	200	—	—	77	200	477	—	402	75	—
wyka	—	—	—	57	600	657	25	—	357	275

Gatunek płodu	Zbiór w r. 1903			Stan 1/7 1903	Doku- piono	Ogó- łem było	Rozchód			Stan 1/7 1904
	ziarna	słomy	kłę- bów				sprzed.	zużyto	wy- siano	
K i l o g r a m y										
łubin	—	—	—	—	2400	2400	—	—	2400	—
siano	—	20661	—	—	4800	25461	—	22630	—	2831
słoma ściółka . .	—	49908	—	512	7600	57370	—	51130	—	6240
słoma okłoty . .	—	6346	—	1111	6100	12958	—	12358	—	600
ziemniaki	—	—	35254	—	490	36855	11260	17295	7330	970
marchew	—	—	8000	—	—	8000	—	8000	—	—
buraki	—	—	17257	—	—	17257	—	17257	—	—
kukurydzianka .	—	—	—	49	1045	1094	22	1048	—	24
brukiew	—	—	13900	—	—	13900	—	13900	—	—
otręby	—	—	—	312	12300	12612	—	12612	—	—
makuch	—	—	—	18	1550	1568	—	1568	—	—
ospa jęczm. . . .	203	—	—	—	—	203	—	203	—	—
siemię lniane . .	—	—	—	30	—	25.5	—	25.50	—	4.50
siemię konopne .	—	—	—	65	—	65	68	—	—	—
sól	—	—	—	281.6	—	242.75	—	242.75	—	38.85
potraw	—	7600	—	—	—	76.00	—	76.00	—	—
jęczmień ozimy .	145	—	—	145	—	105	—	105	40	—
proso	158	—	—	158	—	—	—	—	—	158
siano mieszanka .	—	800	—	800	—	480	—	480	—	320
koniczyna	—	24610	—	—	—	24610	—	20080	—	4530
hreczka	—	—	—	50	—	—	—	—	50	—
ściernianka . . .	—	2200	—	—	—	2200	—	2200	—	—

Obroty bieżące w roku 1903/1904.

1. Rachunek produkcji zwierzęcej.

a) Konie robocze.

Dochody:	Rozchody:																																				
<i>We własnym gospodarstwie:</i>																																					
Roboczych dni 360 Wyprodukowano nawozu 450 cetr. metr.	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left;"><i>Gotówką:</i></th> <th style="text-align: right;">K</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Za kupioną parę koni . . .</td> <td style="text-align: right;">354·60</td> </tr> <tr> <td>„ robotę rymarską . . .</td> <td style="text-align: right;">97·28</td> </tr> <tr> <td>„ „ kowalską . . .</td> <td style="text-align: right;">101·48</td> </tr> <tr> <td>„ 9 szczotek . . .</td> <td style="text-align: right;">11·40</td> </tr> <tr> <td>„ ocyle do kucia koni . . .</td> <td style="text-align: right;">18·80</td> </tr> <tr> <td>„ 37·25 kg soli à 9 gr. . .</td> <td style="text-align: right;">3·35</td> </tr> <tr> <td>„ 10 cetr. metr. słomy à 4 kor. . .</td> <td style="text-align: right;">40·—</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"><i>Porachunkiem:</i></td> </tr> <tr> <td>Praca uczniów . . . . .</td> <td style="text-align: right;">40·—</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"><i>Z własnego gospodarstwa:</i></td> </tr> <tr> <td>Owsa . . . . .</td> <td style="text-align: right;">51·74 ctm</td> </tr> <tr> <td>Marchwi . . . . .</td> <td style="text-align: right;">19·80 „</td> </tr> <tr> <td>Potrąwu . . . . .</td> <td style="text-align: right;">1·05 „</td> </tr> <tr> <td>Siana . . . . .</td> <td style="text-align: right;">48·75 „</td> </tr> <tr> <td>Koniczyny . . . . .</td> <td style="text-align: right;">32·44 „</td> </tr> <tr> <td>Słomy . . . . .</td> <td style="text-align: right;">42·63 „</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">Razem</td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">666·91</td> </tr> </tbody> </table>	<i>Gotówką:</i>	K	Za kupioną parę koni . . .	354·60	„ robotę rymarską . . .	97·28	„ „ kowalską . . .	101·48	„ 9 szczotek . . .	11·40	„ ocyle do kucia koni . . .	18·80	„ 37·25 kg soli à 9 gr. . .	3·35	„ 10 cetr. metr. słomy à 4 kor. . .	40·—	<i>Porachunkiem:</i>		Praca uczniów	40·—	<i>Z własnego gospodarstwa:</i>		Owsa	51·74 ctm	Marchwi	19·80 „	Potrąwu	1·05 „	Siana	48·75 „	Koniczyny	32·44 „	Słomy	42·63 „	Razem	666·91
<i>Gotówką:</i>	K																																				
Za kupioną parę koni . . .	354·60																																				
„ robotę rymarską . . .	97·28																																				
„ „ kowalską . . .	101·48																																				
„ 9 szczotek . . .	11·40																																				
„ ocyle do kucia koni . . .	18·80																																				
„ 37·25 kg soli à 9 gr. . .	3·35																																				
„ 10 cetr. metr. słomy à 4 kor. . .	40·—																																				
<i>Porachunkiem:</i>																																					
Praca uczniów	40·—																																				
<i>Z własnego gospodarstwa:</i>																																					
Owsa	51·74 ctm																																				
Marchwi	19·80 „																																				
Potrąwu	1·05 „																																				
Siana	48·75 „																																				
Koniczyny	32·44 „																																				
Słomy	42·63 „																																				
Razem	666·91																																				

b) Konie administracyjne.

<i>Pasza spożyta:</i>	
Owsa	36·95 ctm.
Marchwi	12·10 „
Soli	0·36 „
Potrąwu	0·60 „
Siana	31·— „
Koniczyny	18·06 „
Słomy	25·— „
} w cenie 558·— kor.	

c) Bydło rogate.

<i>Gotówką:</i>	<i>Gotówką:</i>
Za krowę „Belle“ sprzedaną w Stryju . . . . . 285·— Za krowę „Mewę“ sprzedaną w Stryju . . . . . 205·— Za dwoje cieląt . . . . . 40·— „ cielę od „Mastnej“ . . . . . 16·40 „ cielę sprzedane Walmanowi . . . . . 26·— „ byczka od „Zazuli“ . . . . . 28·— <hr style="width: 50%; margin-left: 0;"/> Do przeniesienia . . . . . 600·40	Za krowę „Rojzę“ . . . . . 242·60 „ 3 krowy kup. od Freunda . . . . . 545·70 „ za zasługi pastucha . . . . . 39·60 „ łańcuchy na krowy . . . . . 9·69 Wydatki przy sprzed. krów . . . . . 5·12 Lekarstwa . . . . . 1·43 Za 100 kg grochu . . . . . 20·— „ 15·68 kg makuchu po 14 gr. . . . . 219·52 <hr style="width: 50%; margin-left: 0;"/> Do przeniesienia . . . . . 1083·60

Z przeniesienia	600·40
Za byczka od „Jagi“	70—
„ „ „ „Czerki“	18—
„ „ „ „Cyganki“	34—
Stanowienie 24 krów	48—

Porachunkiem :

Za 14.830 kg mleka po 10 gr.	1.483·05
„ 23.063 „ „ 12 „	2.767·56
Razem	<u>5.021·01</u>

Z przeniesienia	1083·66
Za 118— kg soli po 9 gr.	10·62
„ 108·70 „ otrąb po 7·22	784·82
„ 48 ctm. siana	162—
„ 40 ctm. słomy po 4 kor.	160—
„ 402 kg bobiku po 12·40	49·85

Porachunkiem :

Odpadki mleczarniane	193·50
Praca uczniów	160—

We własnym gospodarstwie:

Owsa	29·19	ctm
Siemienia lnian.	0·25	„
Ziemniaków	80·25	„
Buraków	154·62	„
Brukwi	134·04	„
Marchwi	27·70	„
Potrąwu	74·35	„
Siana	56—	„
Koniczyny	113·35	„
Słomy	288·14	„
Ospy	1—	„
Razem	<u>2.604·45</u>	

d) Woły robocze.

Dochody:*We własnym gospodarstwie:*

Rupp zapłacił za 2 woły	520—
Wyprodukowano nawozu 300 ctm.	
Razem	<u>520—</u>

Rozchody:*Gotówką:*

Naprawa uprzęży	10·16
Za 34·75 kg soli po 9 gr.	3·15
„ 2·10 ctm otrąb po 7·22	15·16
„ 26 ctm słomy	79·26
„ 9 ctm trocin na ściółkę	9—

Porachunkiem :

Praca uczniów	40—
-------------------------	-----

Z własnego gospodarstwa:

Owsa	18·04	ctm
Buraków	11·20	„
Brukwi	4·96	„
Marchwi	16·70	„
Siana	42·55	„
Koniczyny	36·95	„
Słomy	30·34	„
Razem	<u>156·73</u>	ctm

e) Owce:

Dochody:

We własnem gospodarstwie:

Wyprodukowano nawozu 100 ctm.

Rozchody:

Gotówką:

Za 16·55 kg soli po 9 gr.	1·49
" 1·06 ctm otrąb po 7·22	7·65
" 0·10 ctm kukurydz. po 14·43	1·44

*Porachunkiem:**We własnem gospodarstwie:*

Buraków	6·75 ctm	
Marchwi	3·70	"
Wyczanki	4·80	"
Ściernianki	22·—	"
Słomy	14·78	"
Razem		<u>30·58</u>

f) Świnie.

Gotówką:

Za 75 prosiąt	883·85
Zwrot przesyłki prosiąt	4·55
5 skoków knura	10·—
Razem	<u>898·40</u>

We własnem gospodarstwie:

Wyprodukowano nawozu 80 ctm.

Gotówką:

Za 13·76 ctm otrąb po 7·22	99·35
" 10·38 ctm kukurydz.	150·06
" mielenie osy	1·20
Fracht pustych skrzyń	0·51
Czyszczenie 3 knurów	0·60

Porachunkiem:

Mleczarni za nabiał	163·42
Praca uczniów	80·—

We własnem gospodarstwie:

Żyta	3·06 ctm
Ziemniaków	92·70
Osy	1·03
Słomy	34·41
Razem	<u>495·14</u>

2. Mleczarnia.

Gotówką:

Zamiejscowi za masło	2.828·96
P. Dyr. Rozwadowski za produkta mleczne	184·46
p. Dzierżbicki	30·36
p. Błaszkiwicz	138·79
p. Zageczek	64·12
ks. Bordun	160·36
ks. Kosanowski	58·69

Do przeniesienia . . . . . 3465·74

Gotówką:

za mleko ks. Bordunowi	349·19
dto ks. Kosanowskiemu	283·18
dto Tarnawskiemu	60·17
dto Jaciowowi	23·20
listy fracht., przybory do pakow.	180·07

Do przeniesienia . . . . . 895·81

Z przeniesienia .	3465·74
za ser i mleko chude od obcych	147·08
kuchnia uczniów za nabiał .	1407·09

Porachunkiem :

krowiarnia za odpadki mleczne .	193·50
świniarnia " " "	163·42
Razem .	5.376·83

Z przeniesienia .	895·81
-------------------	--------

Porachunkiem :

krowiarui szkolnej za mleko .	4.250·61
-------------------------------	----------

Produkcya roślinna :*Dochody :*

za siano z dzierżawionej łąki na fermie .	120—
Skarb Podhorce za roboczną uczniów .	41·15
Kuchnia szkolna za mąkę .	120—
Kuchnia szkolna za 82 ctm. ziemniaków .	239·50
Konie administracyjne za karmę	558—
Kuchnia za kapustę	96—
Za kapustę sprzedaną w Stryju	12—
P. Rozwadowski za kapustę brukiew .	3·20
Zwrot wzięty na odrobek pieńędzy .	6—
Za kukurydżę dla kuchni .	10—
P. Zakrzewska za 47 kg. lnu .	28—
Zwrot nadpłaconych żużli za 5 ctm. słoniny od ks. Borduna .	20—
Za kłaki konopne .	11·04
Od Jaciowa za owies .	7·50
Od p. Rozwadowskiego za 5 kg. kukurydzy .	0·70
Od włościan za rozsądę buraków .	8·40
Od włościan za 36·40 ctm. ziemniaków .	98·20
P. Rozwadowski za owies, pszenicę, ziemniaki .	7·90
Za 48·25 ctm. żyta .	606—
" 8·75 ctm. pszenicy .	134·50

Do prz eniesienia . 2133·09

Rozchody :

Robocizna, koszenie łąk, sterzenie .	128·52
Plewienie marchwi, buraków .	147·17
Robocizna koło budowy mostu	16—
Włóczka pól „Łotatnik“ .	52·72
Za 150 kł. żyta w Mikulińcach	27·88
" 50 " pszenicy .	11·07
" 303 " owsa .	29—
" 100 " ziemniaków, 75 owsa z Saks.	63·28
Za 186 kg. końskiego zębu .	46·16
" 35 " seradelli .	22·86
" 50 " grochu do mieszanki	12—
" 61 " ctm. okłotów	167·96
" czynsz dzierżawny z pól „Łotatnik“ .	1.050—
Za czynsz dzierżawny z pól „Bereźnicy“ .	450—
Ubezpieczenie zboża od gradu	136—
Nasiona traw i koniczu .	617·16
Sprawdzenie zaoranej miedzy	2—
Za 350 kg. saletry .	98·50
" kajnit i 7 ctm. superfosfatu	87·41
" 50 kg. mąki kostnej .	8—
" 21 q łubinu .	298·97
" 92 kg. bobiku .	12·15
" 575 kg. wyki .	74·75
" 40 kg. nasienia buraków .	43—
" 50 kg. kukurydzy Piquoletto	11·25
" naprawę brogów .	4—
" smarowidło na wozy .	8·86
Żółczy na bydło i do wozów	26·72
Gwoździe .	15·36
45 rydli .	39·08
4 oskardy .	12·98
Widły, ryskale .	54·81
Różne drobne wydatki .	9·40
Poprawa statków gospod. .	252·41
Materyał stelmacharski .	83·46
Tokarnia do drzewa .	6—
Drut do ogrodzenia drogi .	68·96
Okucie 2 skrzyń .	26·96

Do przeniesienia . 4282·81

Z przeniesienia	2133·09	Z przeniesienia	4282·81
Za 65 kg. konopi	10·—	Fracht 2 pługów	5·22
„ 66 jaj kur Plymouth	4·68	20 worków po 50 gr.	10·—
<hr/>		<i>Porachunkiem :</i>	
Razem	2.147·77	Praca uczniów w prod. roślin	692·00
		Razem	4.990·03

Zestawienie.

Wyszczególnienie	Dochody		Rozchody	
	kor.	gr.	kor.	gr.
<i>I. Inwentarz żywy :</i>				
a) konie	870	—	680	—
b) krowy	5.592	60	4.309	30
c) świnie	1.244	85	577	50
d) woły	642	—	1.150	80
e) owce	255	—	175	—
II) Stan inwentarza martwego	4.423	0	4.522	62
III) Zapasy w płodach rolnych	300	91	580	59
 <i>IV. A) Produkcja zwierzęca :</i>				
a) konie robocze	—	—	666	91
b) krowy	5.021	01	2.604	45
c) woły robocze	520	—	156	73
d) owce	—	—	30	58
e) świnie	898	40	495	16
f) mleczarnia	5.376	83	5.146	42
 <i>IV. B) Produkcja roślinna :</i>				
	2.147	77	4.990	03
Razem	27.293	07	26.086	07
<hr/>				
Czysty zysk z gospodarstwa wynosi 1.207·— K.				

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Bereźnicy

Bereźnica, dnia 30. marca 1905.

Henryk Rozwadowski.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence za rok szkolny 1903/04.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Horodence założona w roku 1885 staraniem Wydziału krajowego, wspartem ofiarnością JW. Br. Jakóba Romaszkana, ma na celu przede wszystkim kształcenie pomocników, tj. niższych organów wykonawczych dla gospodarstw większych. Szkoła horodeńska nie posiada własnego gospodarstwa, jedynie obejście szkolne i ogród 4. morgowy, a opartą jest o wzorowo prowadzone gospodarstwo rolne Br. Romaszkana, obejmujące 3.661 morgów obszaru. Uczniowie szkoły horodeńskiej korzystać mogą ze wszystkich działów tego gospodarstwa.

Nauka teoretyczna i praktyczna obejmuje przedmioty objęte statutem szkoły i rozłożoną jest na 3 lata. Rok szkolny zaczyna się z dniem 1. lipca, a kończy się z dniem 30. czerwca każdego roku. Dla szkoły horodeńskiej są przeznaczone: z funduszków Rady powiatowej horodeńskiej 3 stypendya po 200 K., jedno stypendyum 300 K. rocznie, nadto z funduszków gminy miasta Horodenki (dla młodzieży przynależnej do tego miasta) 1 stypendyum rocznie 200 K.

Z końcem roku szkolnego składają uczniowie egzamina roczne ze wszystkich przedmiotów nauki przed komisją egzaminacyjną, stosownie do postanowienia §. 14. statutu szkoły. O wyniku egzaminu, który stanowi o przejściu ucznia na rok wyższy, zawiadamia Dyrekcya listownie rodziców, względnie opiekunów uczniów.

Po ukończeniu całego 3. letniego kursu nauk jest każdy uczeń obowiązany złożyć egzamin końcowy z całości nauki zawodowej przed komisją egzaminacyjną. W razie pomyślnego wyniku tego egzaminu, otrzymuje uczeń „Świadectwo ukończenia nauk“, w którym podany jest ogólny postęp w naukach stopniami „bardzo dobry, dobry, dostateczny“, a zachowanie się stopniami „zupełnie odpowiednie, odpowiednie, lub zaledwie odpowiednie“.

II. Skład grona nauczycieli.

1. Przemysła w Cholewa, kierownik szkoły i nauczyciel fachowy, uczył chowu zwierząt domowych, weterynaryi, mleczarstwa, nauki zarządu, zoologii, rachunkowości i uprawy tytoniu; prowadził administrację zakładu i kierował praktycznymi zajęciami uczniów.
2. Jan Profic, zastępca nauczyciela fachowego, uczył zasadniczych wiadomości z nauk przyrodniczych, rolnictwa, miernictwa, przemysłu rolnego i rysunków.
3. Ludwik Zub, nauczyciel do nauk elementarnych, uczył języka polskiego i ruskiego, rachunków, geografii, historii ojczystej, pszczelnictwa i sadownictwa, nadto pomocnym był w prowadzeniu kancelaryi szkolnej.

4. Adolf Jasiński, instruktor i dozorca uczniów, uczył wykonywania robót gospodarczych do 15. stycznia 1904.

5. Ks. Edward Bładowski, proboszcz miejscowy, udzielał nauki religii uczniom obrz. rzym. kat.

6. Ks. Emilian Czarnodola, wikary przy cerkwi parafialnej, udzielał nauki religii uczniom obrz. gr. kat.

III. Nauki w szkole udzielane.

Nauka w krajowej niższej szkole rolniczej w Horodence jest teoretyczna i praktyczna. Rodzaj i treść nauk wszystkich podane zostały w sprawozdaniach z lat ubiegłych.

Na roku I. przeważają nauki elementarne ogólnie kształtujące i podstawowe, a także rozpoczynają się już wstępne wiadomości z nauk przyrodniczych. Na roku II. obok elementarnych i przyrodniczych, zaczynają się nauki zawodowe i te na III. roku przeważają.

Nauka teoretyczna trwa od 1. października do końca czerwca, w czasie jednak najważniejszych robót, jak siewów wiosennych, sadzenia ziemniaków, zbioru siana, bywa chwilowo przerywana, by uczniów z pracami temi zapoznać. W czasie zaś żniw, prac jesiennych, zbioru okopowych itp. tj. od 1. lipca do 1. października, są wszyscy uczniowie wyłącznie praktycznie zajęci.

Sposób udzielania nauki praktyki gospodarczej, jest następujący: Uczniów r. I. uczy się przeważnie poprawnego wykonywania wszelkich robót ręcznych, przy użyciu narzędzi ręcznych (kopania, motyczenia, żęcia, koszenia, wiązania itp.) i niektórych robót narzędziami zaprzężenymi (orania, walcowania, włóczenia). W drugim roku nauki używa się uczniów przeważnie do wykonywania prac narzędziami zaprzężenymi, lub poruszanymi motorami (orania, młócenia, pielienia, płużkowania, grabienia grabarką, ciągnięcia siewki itp.) a w czasie żniwa do zbioru i dozoru przy zbiorze jako pomocników roku III, w końcu do zwózki i składania stert. W trzecim roku do pracy maszynami (siewnikami, młocarnią parową) i jako dozorców poszczególnych robót. Uczniowie trzeciego roku pełnią kolejno służbę pisarza tokowego i służbę ekonomy.

Dla wyuczenia pielęgnowania inwentarza, wyznacza się przez cały rok po kolei co tydzień 2 uczniów (jeden z II. i jeden z I. roku) do obsługi krowiarni, wołowni i fornalki, pod nadzorem ucznia roku III, pełniącego służbę włodarza. Do obsługi i pielęgnowania inwentarza szkolnego, wyznacza się również kolejno tygodniowo 3 uczniów po jednym z każdego roku.

W okresie zimowym pełni 2 uczniów tygodniowo służbę w gorzelnii, a w miarę wolnego czasu zajęci są uczniowie także w kuźni i stelmacharni dworskiej.

Z wszelkich wykonywanych, względnie dozorowanych prac, składają uczniowie służbowi tygodniowe raporty kierownikowi szkoły, który czynności przez nich wykonywane omawia i błędy wytyka.

Na obojętym szkolnym, ogrodzie i pólku szkolnym, wszystkie czynności wykonują uczniowie sami.

W ubiegłym roku szkolnym urządzono dla uczniów 3 kursa specjalne i to: kurs nauki weterynaryi, kurs mleczarstwa i kurs uprawy tytoniu, które przeprowadził z uczniami trzeciego roku p. Przemysław Cholewa, kierownik szkoły. Kurs nauki weterynaryi i mleczarstwa przeprowadzony został łącznie z nauką hodowli. Kurs uprawy tytoniu zaś, przeprowadzony został głównie praktycznie w miesiącach letnich w miarę szczególnych czynności około uprawianej w ogrodzie rośliny tytoniowej.

IV. Środki naukowe.

Głównym środkiem naukowym do praktycznej nauki gospodarstwa wiejskiego we wszystkich jego działach, jest wzorowo prowadzone gospodarstwo JWgo br. Jakóba Romaszka, o które szkoła jest oparta.

Do praktycznej nauki służą nadto pole szkolne i pólko do uprawy roślin okazywanych, pólko warzywne i mały ogródek botaniczny i kwiatowy. Rozłożenie całego do szkoły

należącego obszaru pozostało niezmienione. Pole szkolne podzielone jest na 10 poletek po 13 arów, na których zaprowadzone jest na okres 10-letni zmianowanie roślin. W ogrodzie znajduje się także kilka poletek nie należących do głównego płodozmianu, na których uprawia się warzywa dla kuchni szkolnej, buraki pastewne, marchew itp. Wszystkie plody uzyskane z pola szkolnego albo bezpośrednio się spienięża, albo też po cenie możliwie najniższej zarachowuje we własnym zarządzie na potrzeby kuchni lub stajni. W ten sposób uzyskany dochód wynosił w ubiegłym roku szkolnym 628 K 23 gr.

Na półkach do uprawy roślin okazowych uprawia się najrozmaitsze gatunki zbóż i inne rośliny uprawne dla umożliwienia uczniom zapoznania się z nimi. Poletek okazowych było w b. r. 340 po 2 m². W małym ogrodzie botanicznym uprawiano rozmaite trawy i zioła, rośliny pożyteczne i chwasty, z którymi uczniowie się zapoznają. Dla upiększenia obejścia szkolnego służy skromny ogródek kwiatowy i o ile fundusze na to pozwalają, bywają rok rocznie miejsca przed zabudowaniami szkolnymi obsadzone różnego rodzaju krzewami ozdobnymi i kwiatami, z zamiarem wyrabiania w uczniach choć w części poczucia piękna i porządku.

Dalszym środkiem naukowym jest założona w roku zeszłym mała obora, składająca się obecnie z 2 krów, 1 jałowicy i 1 cieliczki, jak również chlewnia rasy „Jorkschi-re“, składająca się z 1 knura, 2 loch i kilku prosiąt, które w b. r. mogą już dać pewien dochód pomimo znacznych trudności utrzymania. Odpadkami kuchennymi wykarmia Dyrekcja rok rocznie kilka sztuk nierogacizny, zakupywanych na targu i te zużytkowuje się w kuchni szkolnej.

Biblioteka szkolna powiększyła się w ciągu roku o 60 dziełek częścią treści rolniczej, częścią zaś treści nadających się do czytania i nauki dla uczniów. Nadto prenumerowano 6 czasopism treści rolniczej i 1 dziennik polityczny.

Pasieka, składająca się z 12 pni i szkółka drzew owocowych dają możliwość uczniom praktycznego korzystania i z tych pożytecznych gałęzi gospodarstwa wiejskiego.

V. Frekwencya uczniów.

Z początkiem roku szkolnego 1903/4 zapisano na I. rok nauki 17 uczniów. W ciągu roku wydalono 2 uczniów, 1 wystąpił, pozostało przeto z końcem roku szkolnego uczniów 14, z których 13 otrzymało stopień przejściowy na rok nauki II., jeden zaś bardzo słabych zdolności, powtarzać będzie I. rok. Na II. rok nauki zapisano z początkiem roku szkolnego. Z tych w ciągu roku szkolnego wydalili Dyrekcja 2, 1 uczeń zmarł, 1 wystąpił. Pozostało z końcem roku szkolnego uczniów 11, z których 10 otrzymało stopień przejściowy na III. rok nauki, jeden zaś uczeń z powodu niedostatecznych postępów i nieodpowiednich obyczajów musiał być wydalony. Na III. rok nauki zapisano z początkiem roku szkolnego 14 uczniów i wszyscy zakład ukończyli.

Ogółem więc wpisano na początku roku szkolnego 1903/4 46 uczniów; w ciągu roku opuściło zakład dobrowolnie 2, 4 uczniów wydalono, jeden zmarł; pozostało zatem przy końcu roku szkolnego 39 uczniów.

Z tych 39 było: 14 synów oficjalistów prywatnych, 15 synów gospodarzy wiejskich, 6 synów zarobników i rzemieślników, 4 synów urzędników i nauczycieli. Obrządku rz. kat. było uczniów 27, obrz. gr. kat. 12.

Przygotowanie naukowe posiadało: 23 uczniów szkołę ludową, 5 uczniów pierwsze dwie klasy gimnazjalne, 10 uczniów szkołę wydziałową, 1 uczeń kurs przygotowawczy seminaryum nauczycielskiego.

Według wieku było: w wieku 21 lat 7 uczniów, w wieku 19 do 20 lat 11 uczniów, w wieku 17 do 18 lat 17 uczniów, w wieku 16 było 4 uczniów.

Egzamina końcowe odbyły się w dniach 17. i 18. czerwca 1904 w obecności Dr. Ignacego Szyszyłowicza, Rady Wydziału krajowego. Czternastu uczniom III. roku na podstawie egzaminu końcowego, uwzględniając postępy z nauk w czasie ich 3-letniego pobytu w szkole i praktycznego uzdolnienia do zawodu gospodarczego, wydano „świadectwa ukończenia nauk“. Z tych 14 uczniów rozpoczną 4 służbę wojskową w październiku 1904,

2 pozostało w szkole jako uczniowie praktykanci, reszta zaś w liczbie 8, objęła posady pomocników gospodarczych przy gospodarstwach większych.

Także w tym roku nie była Dyrekcyja w stanie zaspokoić popytu służbodawców za wychowankami szkoły.

VI. Sprawy internatu.

Pomieszczenie dla uczniów składa się z 4 sal sypialnych, 1 czytelnii, 2 sal naukowych i 1 jadalni.

Regulamin internatu w porównaniu do lat ubiegłych nie uległ żadnej zmianie. Kuchnia zakładowa prowadzona była jak lat ubiegłych we własnym zarządzie i dostarczała uczniom pomimo wzrastającej drożyzny za stosunkowo niewielką kwotę 18—20 K miesięcznie za jednego ucznia wynoszącą, dostateczną ilość zdrowego pożywienia.

Koszt ubrania i oprania jednego ucznia wypadł w roku 1903/904 okragło na 65 K. Zupełny koszt utrzymania jednego ucznia w internacie wynosił więc w roku szkolnym 1903/4 około 300 K.

Stan zdrowotny uczniów w ubiegłym roku był wcale zadowalniającym. Wprawdzie pojawiały się choroby z zaziębenia pochodzące i inne ogólne osłabienia, także choroby pierśiowe, kataralne, lecz te prędko pomoc lekarska usuwała.

Poważniejszą chorobą było jedno ciężkie zapalenie płuc, wskutek którego dotyczący uczeń nie mógł zasiadać do egzaminu głównego.

VII. Wiadomości o byłych uczniach.

Na zarządzenie Wydziału krajowego zebrała Dyrekcyja bliższe dane o uczniach, którzy wyszli ze szkoły od czasu jej otwarcia, t. j. od r. 1885 do końca roku szkolnego 1902/3. W okresie tym ukończyło szkołę ogółem 162 uczniów. Dokładne informacye zebraliśmy o 110 uczniach. Według swych zajęć obranych po ukończeniu szkoły dzielą się uczniowie ci następująco:

na stanowiskach oficyalistów w większych gospodarstwach pozostaje	50
na własnem gospodarstwie osiadło	9
jeden z tej grupy (Andrzej Zdan) posiada wła- sne gospodarstwo w Glendla w Manitobie.	
dozorcami uprawy tytoniu zostało	3
nauczycielami w szkołach ludowych	3
(z nich Wiktor Ciuciura jest kierownikiem do- pełniającego kursu rolniczego.)	
kierownikiem mleczarni w Bołszowcach	1
w wojsku zostają stale lub czasowo	20
w żandarmeryi, według autentycznych wiadomości, otrzy- manyh wprost z komendy c. k. żandarmeryi we Lwowie	6
w straży skarbowej (według urzędowych danych)	5

VIII. Budynki szkolne.

W ubiegłym roku szkolnym prócz zwykłych pomniejszych napraw budynków szkolnych odnowiono uszkodzone kominy w budynku mieszkalnym nauczycieli, postawiono 10 nowych pieców kamyczkowych, jak również otynkowano i pomalowano budynki z wewnątrz.

IX. Kronika szkoły.

W roku szkolnym 1903/4 zwiedzali szkołę kilkakrotnie JW. P. baron Romaszkan, jako opiekun szkoły i Radca Wydziału krajowego, Dr. Ignacy Szyszyłowicz, nadto okoliczne obywatelstwo i mieszczenie.

W gronie nauczycielskiem zaszły następujące zmiany: w miejsce katechety obrz. gr. kat., ks. Emiliana Wesołowskiego, przeniesionego na administratora parafii do Bucza, powierzył Wydział krajowy udzielanie nauki religii ks. Emilianowi Czarnodoli. Dotychczasowy instruktor Adolf Jasiński w ciągu roku opuścił zajmowaną posadę, obejmując obowiązki rządcy w dobrach p. Wł. Fedorowicza w Toustem.

Horodenka d. 30. lipca 1904.

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence.

Przemysław Cholewa.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy
za rok 1903/04.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Cel szkoły. Krajowa niższa szkoła rolnicza w Jagielnicy, założona w r. 1885. staraniem Wydziału krajowego i ofiarnością JE. Karola Lanckorońskiego, ma na celu wychowanie i kształcenie na uzdolnionych gospodarzy praktycznych przede wszystkim synów włościańskich, którzyby w przyszłości osiadłszy na ojcowiznie mogli wzorem swym przyczynić się do podniesienia gospodarstw włościańskich. W przyjęciu do szkoły mają pierwszeństwo ci włościańscy synowie, których obszerniejsza ojcowizna daje rejkojmie, że po ukończeniu szkoły zostaną na własnym gospodarstwie.

Uczeń chcący wstąpić do krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy powinien wnieść do dyrekcji szkoły w Jagielnicy podanie z dołączeniem a) metryki chrztu, udowadniającej, iż kandydat ukończył 15. rok życia, b) świadectwa szkolnego z ukończenia szkoły ludowej z dobrym postępem, c) świadectwa dotychczasowego zatrudnienia wydanego przez urząd parafialny i zwierzchność gminną, d) świadectwa, wydanego przez lekarza, celem wykazania, że kandydat jest zdrowy i fizycznie dobrze rozwinięty.

W dniu oznaczonym przez dyrekcję, zwykle z końcem czerwca, ma kandydat złożyć egzamin wstępny, z którego kierownik szkoły osądzi, czy kandydat jest dostatecznie umysłowo rozwinięty i czy posiada potrzebne wykształcenie elementarne, aby mógł należycie korzystać z nauk, w szkole rolniczej udzielanych. Uczniowie przyjęci na koszt funduszu krajowego otrzymują w zakładzie wikt i odzież, z wyjątkiem bielizny i obuwia.

Nauka w krajowej niższej szkole rolniczej w Jagielnicy trwa 3 lata. Rok szkolny rozpoczyna się 1. lipca, a kończy się 30. czerwca.

Egzamina i świadectwa. Przy końcu każdego roku szkolnego składają uczniowie egzamina roczne ze wszystkich przedmiotów nauki przed komisją egzaminacyjną. Uczeń, który przy egzaminie rocznym nie otrzymał przynajmniej dostatecznego postępu ze wszystkich przedmiotów nauki, nie może przejść na rok wyższy. Po ukończeniu zaś całego 3. letniego okresu nauki zdaje każdy uczeń egzamin końcowy czyli główny z całości nauk zawodowych (rolnictwa, hodowli zwierząt domowych i administracji). W razie pomyślnego wyniku tego egzaminu otrzymuje świadectwo ukończenia nauk, w którym jest wyrażony ogólny postęp w naukach stopniami: celujący, bardzo dobry, dobry, dostateczny, a zachowanie się stopniami: zupełnie odpowiednie i odpowiednie. Świadectwo to służy jako dowód wiedzy, wymaganej do zawodu rolniczego na małej posiadłości.

II. Skład grona nauczycieli.

1. Antoni Świeżawski, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczy rolnictwa, zarządu gospodarskiego, rachunkowości gospodarskiej, tudzież ustaw, mających

związek z gospodarstwem, a nadto prowadzi całe gospodarstwo szkolne i kancelaryę szkolną.

2. Włodzimierz Grodzki, drugi nauczyciel fachowy, uczy hodowli zwierząt domowych wraz z weterynaryą i mleczarstwem i wstępnych wiadomości z nauk przyrodniczych.

3. Szymon Morozowicz, nauczyciel do nauk ogólnie kształcących, uczy języka polskiego i ruskiego, rachunków, geografii i historii, kaligrafii i rysunków, oraz kieruje ogrodem szkolnym, wdrażając uczniów praktycznie w hodowlę drzew owocowych, nadto pomaga w prowadzeniu kancelaryi szkolnej

4. Wincenty Patyra i Andrzej Pasłowski, ukończeni uczniowie tutejszej szkoły, pełnili obowiązki instruktorów pod kierunkiem nauczycieli fachowych, czyli wykonywania wszelkich robót ręcznych i dozorowali uczniów przy robotach gospodarskich.

5. Ks. Kanonik Eliasz Matkowski, gr. kat. proboszcz w Świdowej, uczy religii w 2 godzinach tygodniowo na I. i II. roku nauki.

6. Ks. Kanonik Józef Gliński, rzym. kat. proboszcz w Jagielnicy, uczy religii na III. roku nauki 1 godzinę tygodniowo.

7. Włodzimierz Lewicki, kontrolor c. k. fabryki tytoniu, uczy szczegółowej uprawy tytoniu po jednej godzinie tygodniowo w okresie wiosennym i jesiennym.

8. Kazimierz Strzelecki, naczelnik straży ochotniczej w Czortkowie, odbył kurs ćwiczeń dla szkolnej straży pożarnej w sierpniu i wrześniu 2 razy tygodniowo po 2 godziny.

III. Nauki w szkole udzielane.

a) Nauka teoretyczna. Rodzaj i treść nauk wszystkich zostały podane w poprzednich sprawozdaniach.

Na I. roku przeważają nauki ogólnie kształcące i przyrodnicze. Na II. roku obok nauk elementarnych i przyrodniczych rozpoczynają się nauki zawodowe i te na III. roku przeważają.

b) Nauka praktyczna ma swoją główną podstawę w gospodarstwie szkolnem. Uczniowie są zajęci codziennie w gospodarstwie a mianowicie: przez 9 miesięcy (tj. od 1. października do końca czerwca) uczniowie tylko jednego roku lub dwu lat naprzemian, zaś przez trzy miesiące letnie uczniowie wszystkich trzech lat. Oprócz tego kolejno po 6 uczniów obsługuje przez cały tydzień inwentarz żywy, a jeden pełni służbę gumienego. Uczniów III. roku w obsłudze inwentarza używa się do dozoru oraz do dojenia krów i za przewodników w tych robotach, a prócz tego prowadzą oni kolejno rachunkowość gospodarstwa szkolnego przez zapisywanie poszczególnych dat w dzienniku robocizny, w rejestrach gospodarskich, w dzienniku kasowym i księdze kontowej i wykonują raporta tygodniowe obrotów gospodarstwa szkolnego. Nauczyciele fachowi i praktykanci wskazują uczniom właściwe i poprawne wykonywanie robót gospodarskich a wśród roboty dają stosowne wyjaśnienia, zwracając uwagę na zwyczajne błędy, na właściwy cel i skutek roboty, zależnie od stosownej pory wykonania. Nauczyciel rolnictwa a zarazem kierownik zakładu kieruje całym gospodarstwem i dozorują bezpośrednio inwentarza żywego. Nauczyciel do nauk elementarnych, posiadający kurs mleczarstwa, dozoruje obchodzenia się z nabiałem.

Praktykanci są głównymi bezpośrednimi dozorcami pracujących w gospodarstwie uczniów; jeden dozoruje przeważnie robót polnych a drugi na obejściu gospodarskiem. Tym sposobem wdrażają się uczniowie pod okiem nauczycieli we wszystkie czynności gospodarskie, obrabiają i obsługują całe gospodarstwo szkolne sami bez najemnego robotnika, a przez cały trzyletni okres nauki ma każdy uczeń dosyć sposobności do nabrania należytej wprawy w wykonywaniu wszelkich robót w gospodarstwie.

IV. Środki naukowe.

1. Głównym środkiem naukowym jest gospodarstwo szkolne na obszarze 31 morgów roli z odpowiednimi budynkami i własnym inwentarzem (o gospodarstwie bliższe szczegółły pod IX.).

Nadto służą do demonstracji i ćwiczeń przy nauce:

2. Sad ze szkółką owocową, ogród warzywny i pasieka.

3. Pólko do uprawy roślin okazowych, na którym na małych grządkach uprawia się te z ważniejszych roślin, których nie ma na polu, należącym do gospodarstwa.

4. Mleczarnia, w której codziennie jest w użyciu wirówka.

5. Zbiory środków naukowych do nauk przyrodniczych i rolniczych.

6. Biblioteka dzieł gospodarskich, naukowych i ludowych, obejmująca obecnie 1630 dzieł. Nadto prenumeruje się jedną gazetę polityczną, z rolniczych pism zaś: „Gazetę rolniczą“, „Ziemiańską“, „Poradnika gospodarskiego“, (Poznań) „Bartnika“, „Landw. Unterrichtszeitung“, „Oekonom“, „Ogrodnictwo“, „Gospodarza“, (z Warszawy), „Rolnika“, „Tygodnika rolniczego“ i „Głos rolniczy“ (bezpłatnie) a z pism ludowych: „Gazetę niedzielną“, „Bibliotekę Macierzy“, „Gazetę świąteczną“ (Warszawską), „Przewodnika kółek rolniczych“, „Powściągliwość i pracę“, „Przewodnika katolickiego“ (z Poznania), „Zorzę“, „Ojczyznę“ i „Wydawnictwo dziełek ludowych polskich i ruskich“.

Do nauki i zajęcia uczniów w porach roku, kiedy przy gospodarstwie jest mniej zatrudnienia, służy warsztat stolarski i kołodziejski z tokarnią, na których wykonują uczniowie naprawy narzędzi gospodarskich.

V. Frekwencja uczniów.

W roku szkolnym 1903/4 było na I. roku nauki 12, na II. i III. po 11 uczniów razem więc było 34. Z uczniów tych ukończyło 16. rok życia 3, 17. rok życia 9, 18. rok życia 11, 19. rok życia 6, 20. rok życia 6. Z uczniów tych ukończyło przed wstąpieniem do szkoły rolniczej, szkołę ludową 26, wydziałową 5, niższe kl. gimn. 2. Synów właścian było 30, nauczycieli ludowych 3, ekonomów 1, dzierżawców 1.

Z początkiem r. 1904/5 wszyscy uczniowie w liczbie 12 przeszli z I roku na II, a z II. roku na III. przeszło 11, jednego zaś wskutek nieudolności usunięto, a natomiast przyjęto 1 ucznia na II. rok, na I. zaś 14 nowych uczniów, razem więc wpisano na rok 1904/5 38 uczniów t. j. tyle, ile jest tylko miejsca w internacie. Cały trzyletni kurs nauki ukończyli w bieżącym roku szkolnym 1903/4 następujący uczniowie:

1. Samborski Antoni z postępem bardzo dobrym	
2. Patyra Jan	dobrym
3. Rudyk Bronisław	„
4. Geleta Michał	„
5. Deremenda Grzegorz	„
6. Izowski Józef	dostatecznym
7. Lityński Józef	„
8. Szumowski Jan	„
9. Turkiewicz Franciszek	„
10. Zjawin Adam	„
11. Zjawin Jan	„

Według powiatów było: z czortkowskiego 16 uczniów, z buczackiego 4, z przeworskiego, borszczowskiego, cieszanowskiego i drohobyckiego po dwóch, z jaworowskiego, bocheńskiego, skałackiego, zaleszczyckiego, rawskiego, husiatyńskiego po jednym uczniu.

VI. Wiadomości o byłych uczniach.

Z uczniów, którzy ukończyli szkołę w r. 1904, wstąpiło czterech do seminaryum nauczycielskiego, 5 umieściło się w większych gospodarstwach, a dwóch zostało w domu. Z dawniejszych uczniów wzorowo i korzystnie gospodarują na swoich ojcowiznach Dyszkowski w Zazdrości w powiecie trembowelskim i Żeglin Ludwik w Ostrowie, powiecie sokalskim; ten jest czynnym członkiem w Oddziale Tow. gosp. i w Tow. kółek roln., bywa delegowany na walne zgromadzenia i pisuje do Przewodnika kółek roln. artykuły treści gospodarskiej. Z uczniów zajmujących posady w większych gospodarstwach zasługuje na wzmiankę Jan Adamowski, który pozostając w Przyłbicach, dobrach JW. hr. Szeptyckiego, tak gorliwie wypełnia swój obowiązek, że zarząd wystosował do dyrekcji

podziękowanie za polecenie Adamowskiego, bardzo przydatnego pomocnika gospodarskiego. Ogółem bywają kierownicy większych gospodarstw zadowolone i ze służbiście uczniów naszej szkoły, bo często, gdy jakiego z posady wezmą do wojska — żądają w zamian innych uczniów. Tak obecnie hr. Korytowski (młodszy) po odejściu do wojska Jagiełłowicza wziął znowu ukończonego ucznia Bronisława Rudyka. Dotąd był w dobrach Kermarniańskich Wojciech Rudyk, którego powołano obecnie do wojska Doliński do stał się do dóbr husiatyńskich, przed służbą wojskową z zadowoleniem przyłbickiego zarządu dóbr pozostawał w tych dobrach przez 2 lata. Zmroczek powrócił do Oszeblib na Bukowinę, skąd przed trzema laty do wojska go wzięto. Poburenni Grzegorz i Byk Antoni po ukończeniu służby wojskowej pozostają w swych własnych mniejszych gospodarstwach.

VII. Sprawy internatu.

Uczniowie pomieszczeni są wraz z praktykantami w głównym budynku na piętrze w 3 salach sypialnych, które są dość szczupłe tak, że można w nich tylko 38 uczniów pomieścić. W parterze znajdują się 3 sale naukowe, w których przebywają uczniowie w dzień, o ile nie są w gospodarstwie zatrudnieni. W parterze jest też infirmarya dla chorych uczniów.

Pościel ucznia składa się z siennika, prześcieradła, poduszki siewką napchanej i 2 koców (1 letni a 1 zimowy). Ubranie otrzymują uczniowie następujące; na 3 lata wełnianą czapkę, 1 kożuszek pokryty i 1 guńkę, na 2 zimy jedną parę spodni sukienych do pracy, corocznie zaś 1 spodnie, 1 kamizelkę sukienną, tudzież kurtkę, spodnie i czapkę (kaszkiel) od święta. W miarę zaś zużycia daje się uczniom ubranie letnie do roboty z drelichu i kortu oraz kapelusz słomkowy i obuwie. Koszt ubrania wraz z obuwem i opraniem 1 ucznia wynosił w r. 1903/4 81 K. 47 gr.

Stołowanie uczniów odbywa się we własnym zarządzie. Jest to najtańszy sposób wyżywienia uczniów i bardzo odpowiedni przy własnym gospodarstwie, bo produkta tegoż dają się należycie spieniężyć. Wdraża się też w ten sposób uczniów w oszczędne gospodarstwo domowe, bo każdy uczeń II. roku kolejno pełni przez 1 miesiąc służbę szafarza, wydając do kuchni artykuły spożywcze na wagę podług przepisu pod kontrolą praktykanta. Uczniowie zajmują się również pod nadzorem nauczyciela do nauk elementarnych (jako posiadającego kurs mleczarski) przeróbką mleka i tym sposobem mają najlepszą naukę praktycznego i należytego obchodzenia się z nabiałem i użycia wirówki, tudzież innych poprawnych przyrządów, używanych w gospodarstwie nabiałowym.

Koszt wyżywienia 1 ucznia wynosił w r. 1903/4 — 149.37 czyli 12.44 K. miesięcznie.

Stan zdrowotny był mniej pomyślny, bo zagnieździło się w zakładzie w jesieni 1903 zaraźliwe egipskie zapalenie ocz, skutkiem czego musiano 2 uczniów usunąć, a 2 poddać kuracji w szpitalu. Wizyt lekarskich było 271 — koszt lekarza wynosił 532 K, koszt szpitala 113.66, apteka zaś 94.06 K.

VIII. Budyki szkolne

nie potrzebowały żadnych zmian, wykonano tylko zwyczajne roboty potrzebne do utrzymania budynków w należyłym stanie.

IX. Gospodarstwo.

1) Obszar ziemi o powierzchni 31 morgów do gospodarstwa szkolnego należący obejmuje tylko samą rolę a to: 21 morgów obok budynków szkolnych w jednym kawałku (własność J.E. hr. Lanckorońskiego) i 10 morgów w 4 parcelach blisko siebie w obrębie gminy Ułazkowce położonych, oddalonych około 3 kilometry od budynków szkolnych, a zakupionych na własność szkoły kosztem funduszu krajowego.

2) Budyki gospodarskie, bliżej opisane w poprzednich sprawozdaniach, są w zupełnie dobrym stanie. Na wzmiankę zasługuje urządzenie krowiarni do ciągłego utrzymywania nawozu stajennego pod bydłem, jako wzór do naśladowania dla gospodarstw,

w których zwyczajowem przechowywaniem nawozu stajennego na dworze bardzo wiele marnuje się pokarmów roślinnych z wielkiem uszczerbkiem dla roli*).

3. lawentarz martwy pomnożono plewiaczem „Planet“ ręcznym, narzędziem wysoce użytecznym w uprawie roślin okopowych, którego użycie daje znaczny pospiech i oszczędność w spulchnianiu i wyczyszczaniu roślin w rzędowej uprawie tak roślin okopowych jak i zboża i zasługuje na rozpowszechnienie osobliwie w mniejszych gospodarstwach.

4. Inwentarz żywy składa się z koni roboczych, bydła rogatego i trzody chlewnej. Owiec z braku pastwiska nie utrzymuje się.

a) Koni roboczych, zwykłych fornańskich zakupywanych w miarę potrzeby, utrzymuje się dwie pary.

b) Bydła rogatego utrzymuje się: krów 6—8 sztuk, 3—4 jałowic, 1—2 cieląt oraz 1 buhaja subwencyjnego rasy Simental. Do utrzymania krowiarni w należytej ilości i dla odmłodnienia jej przesadza się co roku 1—2 cieliczki, co roku też przybywa 1 krowa pierwiastka, a najstarszą lub mniej mleczną sprzedaje się. Dwuletnie jałowki przyucza się do pociągu, aby później jako krowy mogły być użyte do zaprzęgu w pomocniczych sprzężajnych robotach. Buhaja subwencyjnego rasy simentalskiej dopuszcza się według instrukcyi Tow. gosp. do krów włościan za opłatą, która wraz z subwencją pokrywa koszt utrzymania buhaja. Buhaja używa się także umiarkowanie do pociągu, a to do dowózki paszy zielonej, snopów, drzew, wywózki gnoju itp. Mleka od 6 krów otrzymuje się w przecięciu 12.000 litrów. W roku 1903/4 uzyskano 15.910 litrów. Mleko oddaje się na rachunek stołowania uczniów w cenie po 9 groszy za litr. W tej samej cenie bywa sprzedawane zbywające mleko także stronom. Mleko i wyroby nabiałowe wystarczają nie tylko na potrzeby zakładu, ale pozostaje jeszcze pewna ilość do spieniężenia, mianowicie od czasu zaprowadzenia wirówki (Alfa Baby), przy pomocy której uzyskuje się masło wybornej jakości.

c) Trzoda chlewna składa się z 1 własnego knura (subwencyjnego nie utrzymuje się, bo przez styczność z trzodą obcą łatwo można sprowadzić zarazę) i 4 inacior. Hodowla świń skierowana jest na sprzedaż prosiąt odessanych i mały dochówek materiału żeńskiego. Podstawę żywienia świń stanowią w zimie drobne ziemniaki z gospodarstwa własnego, a z kuchni zakładowej oskrobiny ziemniaczane, dla stosownego normowania paszy dokupuje się grysu — w lecie znowu głównem pożywieniem jest lucerna, odpadki kuchenne i nabiałowe (mleko zbierane, serwatka).

Etatu służby gospodarskiej nie ma żadnego, bo uczniowie sami obrabiają i obsługują całe gospodarstwo szkolne, które porachunkiem opłaca zarobek uczniów (około 900 koron rocznie). Koszt ten obrobienia gospodarstwa szkolnego przez uczniów co roku uwidoczniouy jest cyframi w rozchodach gospodarstwa szkolnego (obecnie obsługa koni 24 K., obsługa bydła rogatego 98*75 K., trzody chlewnej 24 K., robocizna folwarczna 639*85 K., robocizna na polu tytoniowem 58*40 K., razem w całym roku koszt robocizny uczniów wynosił 845 K.

Bliższe szczegóły odnoszące się do zasad prowadzenia gospodarstwa szkolnego objęte są osobnym planem gospodarskim, który podała dyrekcya w sprawozdaniach z lat poprzednich. Według tego planu wprowadzono w gospodarstwie szkolnem następujący podział pól.

A) Pole przy szkole

dzierżawa na gruntach JE. hr. Lanckorońskiego.

I Płodozmian główny . . . . . morgów 17

1. Ugor gnojony z przedplonami (mięszanki, owies)
2. Pszenica podsiana koniczyną z trawami
3. Koniczyna z trawami 2 pokosy na siano
4. „ 1 pokos na siano i dodanie pół nawozu stajennego.
5. Pszenica
6. Na silniejszym nawozie buraki $\frac{3}{4}$, kukurudza $\frac{1}{4}$

Do przeniesienia . . . 17

*) Dokładne wskazówki o przechowaniu obornika podał kierownik szkoły w swej rozprawie: *A. Świeciański, Nawozy własnego gospodarstwa dla pożytku dla gospodarstw włościańskich*. Wydanie II. Lwów 1905. Wydawnictwo Komitetu c. k. Tow. gosp. we Lwowie.

7. Jęczmień				
8. Groch w połowie, w drugiej połowie ziemniaki				
9. Żyto, pszenica, owies.				
II. Pole lucernowe				3
Lucerna przez 6 lat			1 m. 800 ^o □	"
Na silnym gnoju kukurudza, ziemniaki 1200 ^o } potem marchew i pasze zielone 1200 ^o }			1 m. 800 ^o □	"
III. Pole tytoniowe — na gnoju tytoń		200 ^o }		1
" okopowe i ogrody 1400 ^o }				"
			razem	morgów 21

B) Pole przy jeziorze ma . . . . . " 10

1. na gnoju mieszanka na siano
2. pszenica
3. koniczyna 2 pokosy
4. kukurudza
5. owies
6. na gnoju kukurydza
7. owies
8. groch i wyka na nasienie
9. żyto

razem . . . . . morgów 31

Wynik z gospodarstwa w ubiegłym roku szkolnym 1903/4 był następujący:

1. W dziale produkcji rolnej:

Gatunek płodu	Prze- strzeń		P l o n					Plon z morga ziarna celnego w kilogramach
			w ziarnie		w słomie w plewie	w sianie i liściach	w głąbiach	
	morg	sążni	celny	pośledni				
Żyto	1	1223	1122	31	3277	—	—	637
Pszenica	4	1344	4390	115	13983	—	—	908
Jęczmień	1	1525	1974	264	2656	—	—	1012
Owies	4	652	3239	—	6768	—	—	734
Groch „Wiktorya“	1	1250	2226	12	2226	—	—	1250
Kukurudza	2	1503	2722	—	6087	—	—	963
Fasola	—	290	241	—	190	—	—	1327
Wyka	—	500	206	—	414	—	—	659
Ziemniaki	1	668	—	—	—	—	17917	12300
Buraki pastewne	1	699	—	—	—	—	42000	30545
" cukrowe	—	234	—	—	—	—	2840	29803
Marchew	—	136	—	—	—	—	1315	15396
Mieszanka na siano	1	100	—	—	—	2595	—	2446
Koniczyna sian. i nas.	4	1300	61·5	—	300	10255	—	ziarna 122 siana 2136
Kapusta 21 kóp	—	200	—	—	—	—	3250	25200
Tytoń	—	600	—	—	—	223	—	liście 594
Zielona pasza	3	375	—	—	—	—	—	—
Okazowe pole i ogr.	—	100	—	—	—	—	—	—
	31	—	16281·5	180	35901	12850	67222	

W r. 1903 przeprowadzono na polach szkolnych próbné uprawy z kilkoma odmianami zbóż, buraków pastewnych i ziemniaków. W zestawionych poniżej wynikach prób podajemy zbiór każdej odmiany z 1 morga w kilogramach:

Pszemca ozima	francuska po miészance	. . . . .	1273 kg
"	"	gółka czerwona	896 "
"	"	" " po owsie na nawozie	555 "
"	"	banatka " "	824 "
"	"	" w miészanczysku	1365 "
"	"	wysoka-litewska w koniecz. pół. naw. siew. rzęd.	1271 "
"	"	" " " " uprawa rzędowa	1065 "
Jęczmień	Hanna	. . . . .	1431 "
"	Imperial	. . . . .	1287 "
"	Goldtorp	. . . . .	863 "
Owies	Ligowo na gnoju siew rzędowy zwykły	. . . . .	1062 "
"	" " " " do uprawy rzędowej	. . . . .	1233 "

		zawartość mączki %				zawartość mączki %	
Ziemniaki	Perkun	19894	20·65	Ziemniaki	Taczała	13586	20·65
"	Dołęga	17004	20·22	"	Karmazyn	13065	24·90
"	Imperator	15709	19·32	"	Grasya	12953	22·83
"	Niebieskie obl.	15247	18·16	"	Lech	12405	22·61
"	Zagłola	13906	17·23	"	Topaz	11992	21·08
"	Ateny	13704	18·56	"	Topór	9902	22·18
"	Ostoja	13698	18·96	"	Manitoba bardzo wczesne	7196	14·00
"	Aurora	13601	17·41	"	Różane	6685	15·37
Buraki pastewne	półcukrowe białe	332 q		Buraki pastewne	Vauriac	313 q	
"	"	ekendorfskie	326 "	"	"	Mamut czerw.	233 "
"	"	Ideal	325 "	"	"	cukrowe	194 "

2. W dziale produkcji zwierzęcej.

a) Krowiarnia: Stan 30. czerwca 1904 roku: 8 krów, 2 jałówki cielne i 1 buhaj subwencyjny, cieliczek nie przychowano, bo rozdziły się byczki.

W ciągu roku udojono od 8 krów (2 przykupiono przy końcu roku) 15814·75 l $\times$ 9 gr. = 1423 K 29 gr.
 sprzedano 4 cieląt 193 kg . . . . . 83 " 10 "
 " 1 chorą krowę . . . . . 60 " — "

Razem . 1566 K 30 gr.

Na wirówce oddzielono mleka 10.575 l, z czego wyrobiono masła 427·68 kg, zatem na 1 kg masła wypada 24·72 l. mleka.

b) Trzoda chlewna: Stan 30. czerwca 1904: 1 knur 3 letni, 1 locha 3 $\frac{1}{2}$ letnia, 3 lochy po 2 $\frac{1}{3}$ roku, 2 loszki 4 $\frac{1}{2}$ miesięczne, 7 prosiąt 3 tyg. Ze sprzedanych 49 prosiąt uzyskano 620·50 K.

Nawozem uzyskanym od powyżej wymienionego inwentarza i 4 koni roboczych wygnojono:

Na polach głównego płodozmianu	4 morgi po 200 q	800 q
" " " " " "	2 " " 150 "	300 "
" " przy jeziorze	2 " " 200 "	400 "
na polu tytoniowym	0·5 " " 300 "	150 "
" " lucernianem	2 " " 300 "	600 "
Razem 10·5 mórg		2250 q

Nawóz utrzymuje się ciągle pod bydłem i podściela się codziennie w stajni gnojem końskim i z pod trzody. Chwilowo puzechowuje się nawóz stajenny na gnojarni dla wskazania uczniom, jak się w takim razie z nawozem obchodzić powinno.

Urabia się też komposty z odchodów ludzkich, uprzątanych 2 razy tygodniowo przez uczniów zapomocą odpowiednio urządzonych zbiorników z półbeczek naftowych, plewidel i ziemi z gościńców, które polewa się gnojówką, ściekającą do zbiornika ze stajni. Kompostu używa się na zasilenie lucerny. Mając znaczny zasób nawozu i kompostów, nie używa się w gospodarstwie szkolnem nawozów sztucznych, zwłaszcza że te w suchym klimacie podolskim często zawodzą.

W bieżącym roku wykonano tylko próby na wszystkich polach ozimin, nawoząc w każdym po pół morga superfosfatem, lecz tegoroczna posucha nie dała korzystnego wyniku, a nawet w niektórych miejscach był plon mniejszy.

Doświadczenia nawozowe pod kierunkiem stacyi chemiczno-rolniczej a pod dozorem nauczyciela fachowego p. Włodzimierza Grodzkiego, odbywają się na polach folwarku nagórzanieckiego, położonego tuż obok pół szkolnych, uczniowie więc naszej szkoły, biorąc poczęści współdziałal w wykonaniu tych prób, korzystają z ich wyników, które ogłasza w swych sprawozdaniach stacya chemiczno-rolnicza w Dublanach.

Pod względem finansowym przedstawia się wynik gospodarstwa szkolnego w roku 1903/4 jak następuje:

Rozchody:

Przychody:

I. Ogólne.

	K	K
Czynsz za grunta skarbu jagielnickiego	120·—	
Ubezpieczenie budynków gospodarskich	65·82	
Utrzymanie	59·48	
Razem	245·30	

II. Inwentarz martwy.

1. Maszyny i narzędzia:

Wartość 1/7 1903	1216·90	Wartość 30/6 1904	1179·31
Przykupno, odnowienie i utrzym.	472·08		
Razem	1689·98		

2. Uprząż:

Wartość uprzęży 1/7 1903	62·80	Wartość uprzęży 30/6 1904	66·56
Przykupno, odnowienie i utrzym.	91·30		
Razem	154·10		

III. Inwentarz żywy.

a) konie robocze:

	K		K
Wartość r. 1903	680.—	Wartość przy końcu roku 30. czerwca 1904	520.—

b) bydło rogате:

Wartość 1/7 1903		Wartość bydła 30/6 1904	
6 krów o wadze 2955 kg	} 44 5 X 40	8 krów o wadze 3950	} 49 05 X 40
4 jałówki " 1520 "		" 955	
	= 1790		= 1962·50
Razem	1790	Razem	1962·50

c) trzoda chlewna:

Wartość trz. chl. 1/7 1903		Wartość trz. chl. 30/6 1904	
knur 200 kg	} 66 0 X 60	knur 180 kg	} 79 1 X 60
4 lochy 460 "		"	
	= 396.—	2 prosiąt ur. 14/2 1904 70 "	= 474·60
12 prosiąt 5 tygodn.	60.—	7 " 3 tygodn. po 5 K	35.—
Razem	456.—	Razem	509·60

IV. Zapasy płodów rolnych.

Rozchody.

Pozostałość z r. ubiegłego:	
Żyta 1813 po 12	217·56
Pszeniczy 1272 X 14	178·08
Jęczmienia 275 X 10	27·50
Owsa 607 X 10	60·70
Grochu 628 X 16	100·48
Kukurudzy 754 X 13	98·02
Wyki 153 X 10	15·30
Fasoli 57 X 14	7·98
Grysu 73 X 8	5·84
Pośladu 10 X 6	0·60
Maku 6·9 X 50	3·45
Ziemniaków 321 X 1	3·21
Razem	718·70

Przychody.

Wartość zboża 30/6 1904:	
Żyta 704 X 13	92·52
Pszeniczy 1705 X 18	306·90
Jęczmienia 72 X 12	8·14
Owsa 565 X 14	79·10
Grochu 60 X 16	9·50
Kukurudzy 1647 X 14	230·58
Grysu 13 X 7·25	0·94
Pośladu 10 X 6	0·60
Koniczyny 11 X 100	11·—
Wyki 141 X 10	14·10
Moharu 7·25 X 36	2·61
Sorga 3 X 40	1·20
Gorzycy 2 X 30	0·60
Razem	757·89

V. Obroty bieżące w ciągu r. 1903/4.

1. Na rachunek produkcji zwierzęcej.

a) konie robocze:

Gotówka:

Kucie koni	46·44	Sprzedaż źrebięcia 2 ¹ / ₄ mies.	40 = 40
Przykupno ziar. 6146	582·27		
Drobne sprzęty	13·12		
Obsługa (porach.) 120	24·—		
Weterynarz do chorych koni	25·—		

K		K	
<i>Z własnego gospodarstwa:</i>		<i>We własnym gospodarstwie:</i>	
Na paszę siana	5729 kg	Roboczych dni parokonnnych 225	
" " buraków	1208 "	Produkcyja gnoju 300 q	
Słomy na pasz. i ściół.	7118 "		
Ziarna na obrok	260 "		
Razem	690·83	Razem	40

b) bydło rogate.

<i>Gotówką:</i>		<i>Gotówką:</i>	
Odnowienie intwent. martwego	19·42	Za 4 cieląt	83·10
Ubezpieczenie buhaja	2·94	" 1 chorą krowę	60·—
Przykupno krowy	170·—	" skokowe 52 kr. × 1 K.	52·—
Dokupno karmy grysu 1535	200·60	Subwencya na utrzym. buhaja	120·—
" " makuch. 1250	87·50	Za sól 58 kg	6·38
" " soli 200	21·60	Porach. za mleko 15814·75 × 9	1423·29
Porachunkiem obsługa	98·75		

<i>Z własnego gospodarstwa:</i>		<i>We własnym gospodarstwie:</i>	
Owsa	1455 kg	Wyprodukowano gnoju 1850 q	
Siana	5312 "		
Słomy	26224 "		
Buraków	42352 "		
Marchwi	1315 "		
Razem	509·81	Razem	1744·77

c) trzoda chlewna:

<i>Gotówką:</i>			
Drobne koszta	1·50	Sprzedaż prosiąt 49	620·50
Dokupno karmy grysu 351	25·02		
" " " 180	18·90		
Porachunkiem ml. " zbieranego			
1480·35 × 4	59·21		
Porachunkiem ml. pełne 1·25 × 9	11		
" maślanka 32 × 2	68		
" obsługa 120 dni	24·—		

<i>Z własnego gospodarstwa:</i>		<i>We własnym gospodarstwie:</i>	
Ziarna	2261 kg	Produkcyja gnoju 100 q	
Słomy i plewy	3520 "		
Ziemniaków	4582 "		
Razem	129·42	Razem	620·50

2. Na rachunek produkcyi roślinnej:

a) folwarcznej.

<i>Gotówką:</i>		<i>Gotówką ze sprzedaży i porach. stoł. ucs.</i>	
Za nasiona i zboża	802·29	Za żyto	2145 kg 260·85
" nawozy	111·62	" pszenicę	3484·25 " 557·92

K

K

Za tępienie szkodników	2.—
Ubezp. płod. rośl. od ogn. i gr.	94·97
Podatek gruntowy	29·01
Porachunkiem robocizna uczni 3190·25	639·85

We własnem gospodarstwie :

Robocizna sprzężajna dni 215	
Nawozu stajennego użyto 2150 q	
Razem	1679·74

za jęczmień	1270 kg	152·40
" owies	6877 "	551·13
" groch	1703 "	272·55
" kukurudzę	1900 "	249·—
" ziemniaki	10312 "	353·48
" fasolę	235 "	38·42
" kapustę 21 kóp		84·—
" buraki ćwikł. 180 kg		3·60
" konicz. nasienie 22·50 kg		31·50
" mak 179		7·34
" pietruszkę		54
Razem		2562·73

We własnem gospodarstwie spotrzebowano	na siew :	na ziarno	na paszę
	żyta	141·50 kg	
	pszenicy	521·— "	
	jęczmienia	137·— "	
	owsa	295·— "	25·— kg
	grochu	262·— "	9·— "
	wyki	45·— "	173·— "
	kukurudzy	64·— "	28 "
	fasoli	92·92 "	
	konieczyny		35·05 "
	sorga		33·— "
	końskiego zębu		60·— "
	moharu		5·— "
	traw		5·— "
	buraków		22·— "
	marchwi		1·7 "
	ziemniaków	3032 kg	

Rozchody.**Przychody.****b) pole tytoniowe:***Gotówką :*

	K
Ubezpieczenie od gradu	12·25
Szpagat do suszenia tytoniu	9·60
Porachunkiem robocizna 292 dni	58·40

	K
Za liście tytoniowe 223 kg	106·19

Z własnego gospodarstwa :

Gnoju 159 q	
Robocizna sprzężajna 3 dni	
Razem	80·25

Razem	106·19
------------------------	---------------

Zamknięcie.

	Dług		Mienie	
	K	h.	K	h.
I. Wydatki ogólne	245	30	—	—
II. Inwentarz martwy: 1) maszyny i narzędzia	1689	98	1179	31
2) uprząż	154	10	66	56
III. Inwentarz żywy: a) konie robocze	680	—	520	—
b) bydło rogate	1790	—	1962	50
c) trzoda chlewna	456	—	509	60
IV. Zapasy płodów rolnych	718	72	737	89
V. Obroty bieżące w r. 1903/4:				
1. Na rachunek produkcji zwierzęcej: a) konie robocze	690	83	40	—
b) bydło rogate	509	81	1744	77
c) trzoda chlewna	129	42	620	50
2. na rachunek produkcji roślinnej: a) folwarcznej	1679	74	2562	73
b) pole tytoniowe	80	25	106	19
Razem	8824	15	10070	05
Po strąceniu wydatków (w czem robocizna uczniów 845 K)	—	—	8824	15
Zostaje czysty dochód	—	—	245	90

czyli z 1 morga 40.19 K.

X. Kronika szkoły.

Przy egzaminie był obecny Dr. Ignacy Szyszyłowicz, Radca Wydziału krajowego, wraz z pełnomocnikiem dóbr w Jagielnicy a opiekunem szkoły, WP. Józefem Krokowskim.

Kółko rolnicze w Nagórzance opiera się jak poprzednio o tutejszą szkołę rolniczą a członkowie tegoż korzystają z udzielanych im rad gospodarskich jakoteż wypożyczenia niektórych narzędzi n. p. siewnika rządowego. Dodatnie wyniki siewu rządowego u członków kółka rolniczego spowodowały zakupno osobnego siewnika rządowego „Agricola“ na użytek członków kółka. Tym sposobem za wpływem szkoły rolniczej rozpowszechnia się dotąd nie używany siew rządowy. Na wzmiankę zasługuje, że włościanie zaopatrywali się licznie w br. w gospodarstwie szkoluem w lepsze odmiany zbóż.

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy.

W Jagielnicy, dnia 3. października 1904.

Antoni Świeżawski w. r.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach za rok szkolny 1903/4.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Kociernicach założona w roku 1885 kształci synów włościan na uzdolnionych gospodarzy praktycznych, a również z pożytkiem pomocników do większych gospodarstw, którzy są zawsze poszukiwani w większej ilości, aniżeli Dyrekcya z pośród wychowanków szkoły polecić może.

II. Skład grona nauczycielskiego.

1. Adolf Poniński, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy; uczy rachunkowości gospodarskiej, ustaw mających styczność z gospodarstwem, zarządu gospodarskiego, hodowli i weterynaryi — prowadzi administracyę zakładu i gospodarstwa szkolnego.

2. Stanisław Kostka, zastępca nauczyciela fachowego, uczył nauk przyrodniczych, rolnictwa i mleczarstwa — prowadził mleczarnię i ogród szkolny.

3. Józef Zageczek, nauczyciel do nauk ogólnie kształcących, przeniesiony 15. lutego 1904 do szkoły rolniczej w Bereźnicy. W miejsce p. Zageczka przydzielił Wydział krajowy p. Karola Błaszkiwicza, dotychczasowego nauczyciela do nauk ogólnie kształcących w szkole rolniczej w Bereźnicy.

4. Jan Kamiński, instruktor, dozoruje uczniów przy zajęciach praktycznych i zawiaduje garderobą i bielizną uczniów.

5. Ks. Gabryel Bobrowski, z konwentu Braci Mniejszych, udzielał nauki religii i odprawiał nabożeństwa w miejscowej kaplicy.

III. Nauki w szkole udzielane.

Nauka w szkole rolniczej w Kobiernicach trwa trzy lata i dzieli się na teoretyczną i praktyczną. W zimowym półroczu każdy kurs ma dwa dni nauki z rzędu a jeden dzień zajęć praktycznych, natomiast w półroczu letniem jeden dzień nauki a dwa dni z rzędu praktyki. Miesiące lipiec i sierpień poświęcone są wyłącznie praktyce.

Ilość godzin poszczególnych przedmiotów tygodniowo wynosiła:

	R o k n a u k i					
	w półroczu zimowym			w półroczu letniem		
	I.	II.	III.	I.	II.	III.
Religia	1	1	1	1	1	1
Język polski	3	2	2	2	2	1
Rachunki	4	3	2	2	2	1
Historia i Geografia	2	2	2	2	2	—
Kaligrafia i Rysunki	2	2	1	—	—	—
Nauki przyrodnicze	6	2	—	4	1	—
Rolnictwo	—	4	3	—	2	1
Hodowla i Weterynaryja	—	3	4	—	2	2
Mleczarstwo	—	—	2	—	—	—
Zarząd gospodarski	—	1	2	—	—	2
Ustawy	—	—	1	—	—	1
Miernictwo	—	—	—	—	—	2
Razem	18	20	20	11	12	13

W półroczu letniem jest przeważnie nauka jednorazowa a popołudnie poświęcone zajęciom praktycznym. Tak nauka teoretyczna jak i praktyczna opiera się o gospodarstwo szkolne, w którym wszelkie roboty wykonują uczniowie sami pod kierunkiem nauczycieli i dozorem instruktora. Codziennie wieczór omawiane są z uczniami prace w ciągu dnia wykonane i zajęcia na dzień następny. Uczniowie z końcem każdej pracy, do której są przydzieleni, składają pisemne raporty. W porze zimowej zajmują się uczniowie stelmacharstwem i wyrobem koszyków.

IV. Środki naukowe.

a) Głównym i najważniejszym środkiem naukowym jest gospodarstwo szkolne. (Opis gospodarstwa podajemy poniżej).

b) Ogród szkolny, mieszczący w sobie zarazem park i miejsce do rekreacji i zabaw uczniów, służy jako ogród warzywny i okazowy, posiada nadto chmielnik i szkółkę drzew owocowych. Chmielnik w ciągu bieżącego roku znacznie ograniczono, gdyż był już zbyt słaby i od kilku lat nie dał żadnego plonu, z powodu nieodpowiedniego położenia. Założono więc nowy znacznie mniejszych rozmiarów, aby mieć tylko wzór przy nauce. W ogrodzie prowadzone są również doświadczenia z nawozami, z różną głębokością przykrycia zbóż i z różnaitemi zbożami. Już drugi rok przeprowadza szkoła próby z bardzo wczesnymi odmianami ziemniaków.

c) Mleczarnia szkolna jest środkiem naukowym i częścią składową gospodarstwa. Jako środek naukowy służy w ten sposób, że uczniowie do służby w mleczarni przydzieleni wykonują w niej wszelkie prace jak: odbiór mleka, przechowanie, oddzielanie na wirówce, przeróbka na masło i sery, wydawanie mleka i produktów nabiałowych — oraz prowadzenie całej rachunkowości.

d) Do nauki służą zbiory naukowe i biblioteka, która wzbogaciła się o 30 książek i liczy obecnie 582 dzieł. Z czasopism rolniczych były prenumerowane: „Tygodnik rolniczy“, „Rolnik“, „Rolnik szląski“, „Poradnik gospodarski“, „Przegląd weterynarski“, „Ziemiąni“, „Rolnik i Hodowca“, „Ogrodnictwo“, „Jeździec i myśliwy“, „Landwirtschaftliche Zeitung“, „Molkerei Zeitung“, „Przewodnik Kółek Rolniczych“ i „Gazeta Lwowska“.

V. Frekwencya uczniów.

W roku szkolnym 1903/4 było na wszystkich trzech latach uczniów 42. Na rok I. przyjęto uczniów 12, z tych z powodu chronicznej choroby oczu usunięto 1 ucznia, drugiego zaś z powodu złych postępów w nauce tak, że na rok II. przeszło 10-ciu. Na roku II. było 17 uczniów. W ciągu roku z powodu złego zachowania wydano jednego, na rok III. przeszło 16tu. Na roku III-cim było 13 uczniów w ciągu roku z powodu złego zachowania wydano dwóch, ukończyło zakład 11 a mianowicie:

1. Klęka Józef	.	z postępem celującym
2. Zyman Józef	.	" bardzo dobrym
3. Witkowski Jan	.	" dobrym
4. Turek Antoni	.	" "
5. Turakiewicz Antoni	.	" "
6. Kurzeja Michał	.	" "
7. Nagórski Andrzej	.	" "
8. Jarnot Alojzy	.	" dostatecznym
9. Charlewski Adam	.	" "
10. Nowotarski Franciszek	.	" "
11. Szczecina Józef	.	" zaledwie dostatecznym.

Z tych zostało umieszczonych na posadach 6-ciu, na swoje gospodarstwo wrócił jeden, do wojska wstąpiło 2, na kurs mleczarski 1, nie otrzymał posady 1. Ze względu na miejsce urodzenia i zamieszkania było uczniów z powiatu Biała 17, Bochnia 5, Tarnobrzeg 3, Chrzanów 2, Rzeszów 2, Wieliczka 4, Kraków 2. Dwóch uczniów pochodziło z Królestwa.

VI. Sprawy internatu.

W prowadzeniu internatu nie zaszyły żadne zmiany godne uwagi. Kuchnia szkolna była dalej prowadzona we własnym zarządzie, a od marca w prowadzeniu spiżarni pomagał nauczyciel Karol Błaszkiwicz. Koszt stołowania jednego ucznia wynosił przeciętnie 240-49 kor., koszt odzieży i prania bielizny 59 kor. Stan zdrowia uczniów był dość pomyslny. Ciężkich chorób zapalnych zupełnie nie było, natomiast pojawił się po świętach u jednego ucznia „scabies“ i trwał przez czas dłuższy, nim go się zupełnie wytępiło. Kilku uczniów zapadło na egipskie zapalenie oczu, które jednakże wyleczono, jednego zaś ucznia, cierpiącego na chroniczną chorobę oczu, musiała Dyrekcyja z zakładu usunąć.

VII. Wiadomości o byłych uczniach.

W r. 1903 zebrała Dyrekcyja bliższe informacje o zatrudnieniu tych 157 uczniów, którzy ukończyli szkołę rolniczą w Kobiernicach od czasu jej otwarcia, t. j. od r. 1883 do końca roku szkolnego 1902/3. Bliższe wiadomości otrzymano o 130 wychowankach szkoły. Przeważna ich część, bo 70%, zatrudniona jest przy gospodarstwie rolnem, (68 w charakterze pomocników w gospodarstwach większych, 23 na własnych gospodarstwach włościańskich), 9 uczniów jest kierownikami mleczarni, większych spółkowych lub własnych, 5 służy w wojsku, 5 w żandarmeryi lub straży skarbowej, kilku ukończyło seminaryum nauczycielskie, kilku wyemigrowało do Ameryki. Nieznaczna część (9 uczniów) obrała zajęcia na podrzędnych posadach biurowych.

VIII. Gospodarstwo szkolne.

Gospodarstwo szkolne uporządkowano ostatecznie i zaprowadzono stały system gospodarowania.

Cały obszar gruntów wdzierżawiony dla celów szkoły wynosi 56 mrg 1338 sążni.

W tem parcelę pod budynkami folwarcznymi i szkolnymi i ogród szkolny wynoszą 7 mrg 189 sążni. Obszar wzięty pod uprawę obejmuje 49 mrg 1149 sążni i dzieli się:

1) pola orne	38 mrg	399 sążni
2) łąki	8 "	280 "
3) ogrody nauczycieli	— "	1340 "
4) pastwisko pod „Gruszką“	1 "	29 "
5) wikliny	— "	478 "
6) brzegi młynówki, dziedziniec folw. i rowy	— "	1223 "

Razem 49 mrg 1149 sążni

Grunta najbliższe leżą w odległości 1 km od zakładu za gościńcem prowadzącym z Kobiernic do Białej i są położone w dwóch dość daleko od siebie położonych działach.

Działy większy „Ugory“ najwięcej do niedawna zaniedbany obejmuje przestrzeń 33 mrg. 679 sążni. Gleba bardzo ciężka ilasta powstała z szarych i żółtych ilów podkarpackich. Gleba trudną jest do uprawy i wymaga dość silnego inwentarza. Grunta te na wiosnę prędko po wierzchu obsychają, a powierzchnia zamienia się na lotny pył, podczas gdy już w głębokości 4 cm. wilgoć długo się utrzymuje; po wiosennych deszczach następuje szybkie zaskorupienie gruntu. Pola są drenowane, lecz z powodu rzadkich odstępów drenów, skutek drenowania jest mały. Na znacznej części tegoż działu nie udają się rośliny okopowe, przeto dział ten otrzymał następujące 2 rotacje.

Rotacja I. „Ugory małe“ obszaru 18 mrg 74 sążni. 1) mieszanki zimowe, mieszanki letnie, częściowo na paszę, częściowo na zielony nawóz — łubin na przeoranie na żuźlach i kainicie; 2) pszenica; 3) owies na wapnie; 4) koniczyna; 5) owies na żuźlach. Rotacja I. obchodzi się zatem bez obornika, który zostaje zaoszczędzony dla rotacji z okopowiznami, zwłaszcza że pola te są najodleglejsze, a niektóre z nich tak stromo położone, że wywóz obornika jest wielce utrudniony. Nawóz zielony daje obfitą masę, a rośliny korzeniące się głęboko nie mało przyczyniają się do spulchnienia tej ciężkiej ziemi. Po koniczynie właściwiej byłoby uprawiać pszenicę, ale po drugim pokosie koniczyny nie da się w tutejszych warunkach należycie uprawić pod pszenicę; może to będzie możliwem po doprowadzeniu gleby do lepszej kultury. Z tej rotacji będzie wyeliminowany kawałek 1 mrg 800 sążni „Górnicą“ bardzo spadzisty i kamienisty nie opłacający uprawy i zostanie obsiany esparceta. Dla próby mały kawałek został już esparceta obsiany. Wobec odjęcia tego kawałka rotacja obejmować będzie 16 mrg. 874 sążni.

Rotacja II. „Ugory Wielkie“ obejmuje 7 mrg. 325 sążni: 1) buraki pastewne, marchew na nawozie (z dodatkiem kainitu i saletry) 2) pół mieszanki pół jęczmienia. 3) pół jęczmień ozimy, pół pszenica na żuźlach. Jestto jedyny kawałek w tym dziale, na którym można uprawiać buraki pastewne i marchew; ziemniaki już dają mierny plon, wskutek niemożliwości należytego ich obrabiania. Z tej rotacji wyeliminowany będzie 1125 sążni najlepszego i najsuchszego kawałka na lucernik, którego brak daje się bardzo odczuwać. Lucernik dozwoli na ograniczenie ilości mieszanek na paszę zieloną wskutek czego i utrzymywanie bydła będzie łatwiejsze. Oprócz tego okazuje się potrzeba wydzielenia 800 sążni najmniej położonych, na których wszelkie plony wymakają. Te pół morgi obsieje się owsem z koniczyną i trawami i przydzielili do tuż przylegającej łąki — wobec czego rotacja obejmować będzie 6 morg. Z działu tego t. j. z gruntów ciężkich trzeba było wyłączyć z pod uprawy przynajmniej na razie dwa poletka t. j. „Propinacyjkę“ w części i „Między rowy“ obejmujące 4 mrg. 1419 sążni. Pola te posiadają tak zwięzły ił, że dotychczas o należytej ich uprawie nie można było marzyć, a więc i plony byłyby tak niskie, że mozolna i kosztowna uprawa nie opłaciłaby się. Pola te zostały zamienione na łąki i chociaż pokos traw nie jest może zbyt obfity, lecz co do jakości dobry. Pola te, mianowicie: „Międzyrowy“ będziemy starać się powoli małymi kawałkami podciągać pod uprawę, gdyby i wydatek siana miał się umniejszać. W dziale tych pół znajduje się stara łąka „pod Bujakowem“ obszaru 3 mrg 461 sążni, dająca dobrej jakości siano. Łąka ta nawozi się kompostem co trzeci rok, a co drugi rok kainitem, żuźłami, a oprócz tego co roku gnojówką.

Dział II. pól „Zawieźnica“, położony nad młynówką, obejmuje 13 morgów, ziemia glinowata miejscami z domieszką żwiru, który szerokim pasem przechodzi przez wszystkie poletka, wydostając się na wierzch. Podglebie miejscami żwirowate miejscami gliniaste. Przez środek poletek ciągnie się zagłębienie niżej położone od młynówki wskutek czego rośliny w latach mokrych zwykle w tym miejscu wymakają. Są to jedyne pola umożliwiające uprawę pewniejszą żyta i ziemniaków, dlatego przy układzie rotacji trzeba się było z tem liczyć bez względu na to, czy rotacja będzie ściśle odpowiadała wymaganiom teorii. Dodać należy, że na gruntach tych koniczyna się nie udaje. Rotacja obejmuje 5 pól, mianowicie: 1) pół mieszanki — pół ziemniaki wczesne (pół nawozu stajennego), 2) żyto na żuźlach, 3) ziemniaki na nawozie, 4) owies, 5) żyto na żuźlach i kainicie.

Uprawa żyta po ziemniakach teoretycznie uznana jest za wadliwą. W tym wypadku to zło zmniejsza się uprawą wczesnych odmian ziemniaków i długą jesienią, pozwalającą na późniejszy zasiew żyta. Dwa pola żyta są konieczne ze względu na zapotrzebowanie słomy na ściółkę, której i tak trzeba co roku dokupywać. Zupełnie osobno pomiędzy stawami leżą 2 kawałki: pod „Gruszką“ na jednym obszarze 478 sążni zasadzona jest wiklina, która słabo się rozwija z powodu nadmiernej wilgoci, a drugi kawałek 1 mrg 29 sążni używany jako pastwisko. Obydwa kawałki leżą niżej od zwierciadła wody otaczających stawów, a więc zbyt wilgote. Dyrekcyja z roku na rok dodzierżawia za cenę 560 K. 8 mrg łąki, która służy też za pastwisko dla krów i młodzieży. Gdy gospodarstwo w roku poprzednim znacznie od powodzi ucierpiało, to w roku gospodarskim 1903/1904 woda prawdziwą już była klęską. Pola zwane „Zawieźnica“ położone nad młynówką były zupełnie zalane wodą; tak samo druga część pól pod pagórkami położona również bardzo przez wodę ucierpiała. Wobec tego zbiór okopowizn wypadł bardzo źle, zły również był zbiór ozimin i jarzyn, tak samo i siana. Wynik więc finansowy gospodarstwa musiał być ujemny.

Wynik gospodarstwa rolnego w r. 1903/4 był następujący:

Rodzaj płodu	Po-		Zebrano w r. 1903					Uwaga
	wierzczenia		Ziarno	Słoma	Siana	Kłoby	Pasza zielona	
	mrg	sążni						
1. Żyto	5	200	1509	9604	—	—	—	2 mg zniszczone przez wodę 3 mg zatopione wygnito w niższych miejscach wymokło
2. Pszenica	3	441	2445	5000	—	—	—	
3. Owies	10	—	8003	18426	—	—	—	
4. Ziemniaki	4	1200	—	—	—	14272	—	
5. Buraki	1	1000	—	—	—	21000	—	
6. Marchew	—	600	—	—	—	5600	—	
7. Jęczmień ozimy	1	138	960	1920	—	—	—	
8. Paszy zielonej	4	919	—	—	—	—	92000	
9. Siana	8	280	—	—	25426	—	—	
10. Koniczyny	3	441	—	—	9000	—	—	
11. zielony nawóz	3	441	—	—	—	—	—	
12. Kapusta	—	619	—	—	—	3000	—	
13. Pod ordynaryę	—	800	—	—	—	—	—	
14. Wikliny	—	478	—	—	—	—	—	
15. Pastwisko pod „Gruszką“	—	29	—	—	—	—	—	

Zasiano w roku 1903/1904.

Rodzaj płodu	Powierzchnia		Wysiano i wysadzono kg.
	morgi	sążni	
1. Żyto	5	200	630
2. Pszenica	3	1413	399
3. Owies	10	910	1055
4. Jęczmień ozimy	1	900	130
5. Ziemiaki	4	—	3905
6. Buraki	1	1000	27
7. Marchew	—	600	3
8. Koniczyna i trawy	—	—	40
9. Groch, wyka bobik	3	7	1597
Żyto	Na paszę i nawóz zielony	—	75
Pszenica			75
Owies			458

W dziale produkcji zwierzęcej nie zaszła żadna zasadnicza zmiana. Obora zarodowa czerwonego bydła polskiego składała się z końcem roku 1903/04 z 9 krów, 5 jałówek, 1 buhaja i 14 cieląt. Obora ta daje coraz lepsze wyniki, a młodzież rokuje jak najlepsze nadzieje tak co do formy jak użyteczności.

Maximum udoju na krowę wypadło	3653	litrów
średnio	2189	"
przeiętna na 100 kg. ż. w.	690	"
procent tłuszczu w mleku	4.4	%
przeiętna waga cieląt	30	kg
" " krow	381	"

Ogółem udojono 22.151 ltr. mleka, z czego na cielęta poszło 4.720 ltr. Sprzedano stronom, na kuchnię i ordynarynszom 8.726 ltr. oddzielono na wirówce 8.657 z czego otrzymano mleka chudego 7.255 i 1.383 ltr. śmietany; na wyrób masła wzięto 1.229 ltr. śmietany, otrzymując 183 kg. masła, na sery przerobiono 40 ltr. mleka pełnego i 1.220 ltr. mleka chudego 520 ltr. maślanki, otrzymując 145 kg. sera. Oddano stronom i kuchni mleka 4.208 ltr., masła 183.4 kg, sera 141 kg.

Cielętom i trzodzie mleka chudego 1.838 ltr. maślanki 25 ltr. serwatki 1.170 ltr.

Chów trzody chlewnej musi być ograniczony w pierwszym rzędzie z powodu zimnych i wilgotnych chlewów, które uniemożliwiają utrzymanie prosiąt w porze zimniejszej a zmuszają do jednorazowego prosienia, co się opłacić nie może, a powtóre dlatego, że prosięta podpadają reumatyzmowi i chorobom płucnym. Gdyby zakład dostał nowe chlewy w takim razie możnaby tę gałąź gospodarstwa znacznie rozwinąć.

W inwentarzu roboczym zaszła ta zmiana, że po sprzedaży wołów w jesieni, zakupiono na wiosnę jedną parę koni. Zmiana ta wyszła znacznie na korzyść w użyteczności i wydatności pracy.

Wynik finansowy gospodarstwa szkoły rolniczej w Kobiernicach za rok 1903/1904.

Porównanie inwentarzy gospodarczych.

1. Inwentarz żywy.

a) Konie robocze.

Stan 30/6 1904.		K	Stan 30/6 1903.		K		
1	Skarogniady wałach l.	9	265	1	Skarogniady wałach l.	8	265
1	Kasztan " "	9	265	1	Kasztan " "	8	265
Do przeniesienia			530	Do przeniesienia			530

Z przeniesienia				530	Z przeniesienia				530
1	"	"	8	275	1	"	"	7	285
1	Klacz siwa	"	10	170	1	Klacz siwa	"	9	170
1	Gniady	"	5	423					
1	"	"	4	473					Razem 985
				<u>Razem 1.871</u>					

b) Żrebaki.

Stan 30/6 1904.				K.	Stan 30/6 1903.				K.
1	Żrebica	l. 3	.	350	1	Żrebica	l. 2	.	300
2	Wałachy	l. 2	.	600	2	Ogierki	l. 1	.	400
1	Żrebica	l. 1	.	200	1	klaczka	3 m.	.	100
				<u>Razem 1.150</u>					<u>Razem 800</u>

c) Bydło rogate.

Stan 30/6 1904.				K.	Stan 30/6 1903.				K.
1.	9 krów	4330×54 g.	.	2.338	1.	10 krów	4400 kg.	.	2.376
2.	3 jałowice	955×100	.	955	2.	1 buhaj	275 kg.	.	275
3.	2 jałówki	440×100.	.	440	3.	2 cieliczki	423 kg.	.	423
4.	1 byczek	130×100.	.	130	4.	2 byczki	248.	.	248
5.	buhaj	połowa.	.	200	5.	1 cieliczka	.	.	54
				<u>Razem 4.063</u>	6.	połowa buhaja	.	.	200
									<u>Razem 3.576</u>

d) Trzoda.

Stan 30/6 1904.				K.	Stan 30/6 1903.				K.
2	lochy	300 kg.	.	240	4	lochy	500 kg.	.	400
1	knur	200 kg.	.	160	1	knur	180	.	144
1	locha	40 kg.	.	40	15	prosiąt	.	.	84
				<u>Razem 440</u>					<u>Razem 628</u>

2. Inwentarz martwy.

Stan 30/6 1904.				K.	Stan 30/6 1903.				K.
				2.737					
Dokupiono				544					2.937
<u>Razem</u>				<u>3.281</u>					

3. Zapasy.

Stan 30/6 1904.				K.	Stan 30/6 1903.				K.
1.	Żyta	358 kg. á 16	.	57.28	1.	Pszenicy	200 kg. × 18	.	36.—
2.	Owsa	4693 kg. × 14	.	657.02	2.	Żyta	564 kg. × 16	.	90.24
3.	Grochu	1270 kg.	.	241.30	3.	Owsa	4326 kg. × 14	.	605.64
4.	Wyki	503 kg	.	90.54	4.	słomy	12512 kg. × 2	.	250.24
5.	Makuchów rzep.	2261 kg.	.	316.54	5.	siana	15588 kg.	.	623.52

6. Mak. lnian. 396 kg.	55:34	6. Wyki 170 kg.	30:60
7. Melasy 1708 kg.	239:12	7. Soli 18 kg.	2:07
8. Otręb 153 kg.	15 30	8. Kiełków 1200	120—
9. kiełków 525 kg.	42—	9. Trocin 1 fura	4:40
10. Siana 25290 „	911:60	10. Mak. rzep. 1180 kg.	179:20
11. Słomy 1325 „	26:50		
12. Soli 33 kg.	2:64		
13. Trocin 1 fura	4:40		
Razem . 2659:58		Razem . 1941 91	

Zestawienie obrotu produktów za rok 1903/4.

Rodzaj ziemiopłodu	Zbiór w r. 1903	Do-kupio-no	Stan 30/6 1903	Razem	Spa-siono	Sprze-daż	Na zmiele-nie	Wy-siano	Suma rozcho-dów	Stan 30/6 1904
k i l o g r a m y										
Żyto	1509	600	464	2573	—	1510	—	705	2215	358
Pszenica	2445	—	200	2645	—	1653	518	474	2645	—
Jęczmień	960	—	—	960	282	70	478	130	900	—
Owies	8003	5850	4326	18179	7649	1457	2867	1513	13485	4673
Groch	—	2300	—	2300	—	150	—	880	1030	1270
Bobik	—	200	—	200	—	—	—	200	200	—
Kukurydza	—	100	—	100	100	—	—	—	100	—
Wyka	—	1000	—	1000	—	—	—	497	497	503
Kon. szwedz.	—	12	—	12	—	—	—	12	12	—
Kon. czerw.	—	20	—	20	—	—	—	20	20	—
Kon. tymot.	—	8	—	8	—	—	—	8	8	—
Buraki i mar	—	30	—	30	—	—	—	30	30	—
Ziemniaki	14272	400	—	14672	4501	5866	—	3905	14272	—
Buraki	21000	—	—	21000	21000	—	—	—	21000	—
Marchew	5600	—	—	5600	5600	—	—	—	5600	—
Mak. rzepak	—	5000	1280 ¹ / ₂	628 ¹ / ₂	4019 ¹ / ₂	—	—	—	4019 ¹ / ₂	2261
„ lniany	—	1089	—	1089	693	—	—	—	693	396
Ze zmielenia										
Ospa	3870	—	—	3870	3765	105	—	—	3875	—
Melasa	—	5250	—	5250	3542	—	—	—	3542	1708
Otręby	—	9700	—	9700	9111	436	—	—	9547	153
Kiełki	—	1500	1200	2700	2165	10	—	—	2175	525
Siano	34226	—	12588	49814	24499	25	—	—	24524	26290
Słoma i ściół	34950	5700	12512	43162	41837	—	—	—	—	1325
Sól	—	227	18	245	212	—	—	—	—	33

Obroty bieżące w r. 1903/4:

a) Ogólne:

K
Czynsz dzierżawny 1903/4 . . . 1708:24
Ubezpieczenie 53:89

Razem 1.762:13

b) Obora:

Dochód:

K

6 cieląt	102.—	
2 krowy wybrakow.	400.—	
2 buhaje	689.50	
2 byki	200.—	
skokowe	11.—	1402.50
mleko pełne 8726 $\frac{1}{2}$	872.58	
„ chude 4208	220.49	
śmietany 153	79.33	
maślanki 328.85	19.79	
masła 183.42	418.59	
sera „Camembert“ 16 sztuk	2.86	
„ kwaśny 141 kg	112.97	1726.61
trzoda za nabiał	32.28	
cielęta „ „	574.90	
nawóz 150.000	600.—	1207.18

Razem 4336.29

Rozchód:

K

zwrot 40% zakupna bu-		
haja		140.—
wkładka do Tow. hod.		
bydła		10.—
paszporty i sprzęty		5.06
obsługa inwentarza		136.—

Karma krów:

otrąb	4728 kg	472.80	
mak. lnian.	147 „	24.58	
„ rzepak.	2229 „	312.06	
melasy	2850 „	399.—	
kiełki	173 „	13.84	
słoma	28427 „	268.54	
solu	140 „	12.60	
buraki	21.000 „	420.—	
paszy zielonej 52.000 „		350.—	2533.42

Karma cieląt:

owsa	294 $\frac{1}{2}$ kg	41.33	
siana	2713 kg	108.52	
otrąb	837 „	83.70	
m. rzepak.	602 „	84.28	
„ lniany	546 „	76.44	
melasy	330 „	44.80	
kiełki	1664 „	133.12	
mleko chude 1715 „		102.90	
„ pełne 4720 „		472.—	1146.99

Razem 3971.47

c) Rachunek trzody:

Dochód:

K

skokowe	6.50	
4 prosiąt	444.32	
1 loszka	100.—	
tucznik	160.—	710.82
nawóz	110.—	

Razem 820.82

Rozchód:

K

wyczyszczenie knurków	5.20	
paszporty	0.36	
obsługa	88.—	93.56

Karma:

otrąb	27.73	277.20 ⁿ	
ospa	323	41.99	
melasy	52	2.28	
ziemniaków	800	24.—	
słoma	5000	100.—	
kukurudza	100	14.—	
jęczmień	282	36.66	
za nabiał		32.28	533.49

Razem 627.65

d) Rachunek wołów:

Dochód:		Rozchód:	
	K		K
za 4 woły	902·50	sprzedażne od wołów i paszporty	10·52
		obsługa	50·—
			<u>60·52</u>
		<i>Karma:</i>	
		siana 2920	116·80
		otrąb 774	77·40
		m. rzepak 970	135·80
		kiełków 328	26·24
		słomy 4610	92·20
		ziemniaki 3701	111·13
		soli 20	1·60
			<u>559·47</u>
Razem	<u>902·50</u>	Razem	<u>619·99</u>

e) Rachunek koni:

Dochód:		Rozchód:	
	K		K
za przywóz węgla i drzewa	78·—	obsługa i światło	118·—
		para koni	873·—
		koszt zakupna	20·30
		lekarstwa, kucie	122·55
			<u>1133·85</u>
		<i>Karma:</i>	
		marchew 2600	52·—
		siano 13961	558·44
		owies 2651	371·14
		ospa 2651	284·63
		melasa 189	26·46
		m. rzepak 218	30·52
		sól 27	6·48
		„ 13	1·04
		słomy 3800	76·—
		trocin	15·35
			<u>1422·06</u>
Razem	<u>78·—</u>	Razem	<u>2555·91</u>

f) Żrebacki:

Dochód:		Rozchód:	
	K		K
za nawóz	100·—	wyczyszczenie 2 ogierków	30·—
		<i>Karma:</i>	
		owies 1167	163·38
		ospa 242	31·85
		melasa 131	18·34
		sól 27	216·—
		siano 3000	60·—
		trocin	30·60
			<u>306·33</u>
Razem	<u>100·—</u>	Razem	<u>336·33</u>

Rachunek produktów rolnych:

Dochód:

K

żyta	1510 kg	213·14	
jęczmienia	70 "	8·50	
ospy	105 "	13—	
pszenicy	1653 "	284·94	
otręb	436 "	43·50	
kiełek	10 "	1—	
siana	25 "	1·75	
grochu	150	28·50	
kapusty	33 kóp	118·80	
owsa	1457	193·63	
2 mg łąki		140·00	
utrzymanie koni admin.		432·80	
ziemniaki		372·70	1852·76
zasiewy na r. 1904/5		1347·51	
obora za karmę		3680·41	
trzoda	" "	501·21	
żrebaki	" "	306·33	5835·46

Razem . 7688·22

Rozchód:

K

żyta	600 kg	90—	
otręb	9100 "	890·40	
soli	200 "	16·80	
"	27 "	6·48	
kiełki	1510 "	192·80	
trocin	13 fur	39·66	
melasy	5250 kg	577·50	
grochu	2300 "	460·50	
wyki	1000 "	135—	
szuwaru	60 kopek	72—	
poślad na zmielenie		22·08	
mak lniany		136·12	
ziemniak	50 kg	20—	
owsa	5700 "	792·30	
nasiona buraków, konicz., traw		154·77	
dzierżawa 8 mg łąki		560—	
robocizna uczniów		600—	
roboty kowala — koło- dzieja		412·34	
smarowidło		39·58	
uprząż		102·50	
transporta		284·17	
żuzli 30 — kainit 21 — saletra 3 kg		396·28	
drobne		30·86	6582·62
za zasiewy rok 1902/3		1225·42	
krowiarni za nawóz		600—	
trzodzie	" "	110—	
żrebakom	" "	100—	2035·42

Razem . 8618·04

Zestawienie 1903/04.

- I. Ogólne: czysz dzierżawny i ubezpieczenie . . . . .
- II. Inwentarz żywy:
- a) konie robocze . . . . .
- b) żrebaki . . . . .
- c) bydło rogate . . . . .
- d) trzoda chlewna . . . . .
- e) woły . . . . .
- III. Inwentarz martwy:
- IV. Zapasy:

A) Rachunek produkcji zwierzęcej:

a) obora	4336	29	3971	47
b) trzoda	820	82	627	05
c) woły	902	50	60	52
d) konie robocze	78	—	1133	85
e) żrebaki	100	—	336	33

B) Rachunek produkcji roślinnej:

Razem

Dochód. Rozchód.

K	h.	K	h.
		1762	13
1871	—	985	—
1150	—	800	—
4063	—	3576	—
440	—	626	—
—	—	1200	—
3281	—	2937	—
2659	58	1941	91
4336	29	3971	47
820	82	627	05
902	50	60	52
78	—	1133	85
100	—	336	33
7688	22	8618	04
27390	41	28475	30

Z porównania dochodów z rozchodami, w których mieści się czynsz dzierżawny w kwocie 1708 K 24 gr., okazuje się niedobór w kwocie 1084 K 89 gr.

Kronika szkoły.

W r. 1903/4 hospitowali szkołę: JW. Radca dworu, Władysław Struszkiewicz; Dr. Ignacy Szyszyłowicz, Radca Wydziału krajowego, i JW. Baron Herman Czech, jako opiekun szkoły. Nie ograniczając się na zajęciu w szkole, starali się nauczyciele rozszerzać swą działalność i na zewnątrz, szczególnie przez udział w pracach Towarzystwa rolniczego okręgowego, którego przewodniczącym jest obecnie p. Adolf Poniński, kierownik szkoły rolniczej w Kobiernicach.

Kobiernice, 5. października 1904.

Z Dyrekcyi kraj. niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach.

Adolf Poniński.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Suchodole za rok szkolny 1903/4.

I. Wiadomości ogólne.

Z rokiem 1903/4 upłynął szósty rok istnienia kraj. niższej szkoły rolniczej w Suchodole, która w myśl Statutu organizacyjnego ma na celu kształcić synów włościańskich na samodzielnych gospodarzy praktycznych, oraz wyuczyć ich racjonalnej uprawy lnu i konopi i udzielić poprawnych sposobów wyrabiania włókna z tych roślin. Jest to jedyna niższa szkoła rolnicza w kraju, która oprócz nauki gospodarstwa wiejskiego ma za zadanie wyuczyć specjalnie także wyprawy włókna lnu i konopi; ma zatem podwójne zadanie, wykształcić gospodarzy praktycznych i wpłynąć na rozbudzenie zamiłowania do przemysłu domowego, który mógłby w kraju naszym, szczególnie u włościan, przyczynić się w znacznej mierze do podniesienia dobrobytu ludności wiejskiej.

II. Skład grona nauczycielskiego.

1. Edmund Bielski, kierownik szkoły zarazem nauczyciel fachowy, uczył na roku II i III. rolnictwa, rachunkowości i podstawowych wiadomości z zarządu gospodarczego, razem 9 godzin tygodniowo, kierował zajęciami praktycznymi oraz prowadził administrację szkoły i gospodarstwa szkolnego.

2. Józef Froń, drugi nauczyciel fachowy, uczył hodowli zwierząt gospodarskich, mleczarstwa, sadownictwa, nauk przyrodniczych i rysunków, razem 18 godzin tygodniowo; nadto miał poruczony nadzór i kierownictwo nad stajniami, mleczarnią i ogrodami a szczególnie szkółkami drzew owocowych.

3. Roman Sygnarski, nauczyciel do nauk ogólnie kształcących, uczył języka polskiego, rachunków, historii i geografii oraz śpiewu na wszystkich trzech latach nauki, razem 26 godzin tygodniowo.

4. Bronisław Gąsienica, przydzielony do szkoły tutejszej reskryptem Wydziału krajowego z dnia 5. września 1903 l. 59.107 w charakterze praktykanta nauczycielskiego, uczył na roku II części rolnictwa i na roku III. szczegółowej uprawy roślin oraz ustaw rolnych razem 5 godzin tygodniowo. Nadto udzielał na roku I. i II. nauki rysunków i kaligrafii 4 godziny tygodniowo.

W lipcu 1904 r. złożył p. Gąsienica egzamin kwalifikacyjny na nauczyciela niższych szkół rolniczych, a Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 16. września 1904 r. LW. 81.990 zamianował go zastępcą nauczyciela fachowego, pozostawiając go nadal przy tutejszej szkole.

3. Ks. Karol Marcjak, katecheta religii rzym.-kat., uczył 3 godziny tygodniowo.

6. Ks. Bogdan Polański, proboszcz gr.-kat. w Czarnorzekach, udzielał jak i w poprzednich latach nauki religii uczniom obrządku gr.-kat. 3 godziny tygodniowo.

7. Teofil Sochaniewicz, krajowy nauczyciel weterynaryi, udzielał w miesiącach marcu, kwietniu, maju i czerwcu nauki weterynaryi uczniom roku III. tygodniowo godzin 4.

8. Antoni Ross, były uczeń tutejszej szkoły, w charakterze praktykanta gospodarczego pełnił przez 9 miesięcy obowiązki instruktora do robót praktycznych.

III. Nauki w szkole udzielane.

Nauki w kraj. niższej szkole rolniczej w Suchodole jak i w innych niższych szkołach rolniczych są teoretyczne i praktyczne. Pierwsze przeważają w okresie zimowym t. j. od 1. października do 1. kwietnia, nauki praktyczne zaś w okresie letnim t. j. od 1. kwietnia do końca września. W okresie zimowym mają uczniowie po 4 dni w tygodniu naukę w klasach i to po 5 do 6 godzin dziennie czyli około 20 do 24 godzin tygodniowo, a 2 dni zajęcia są robotami gospodarczymi; w okresie zaś letnim mają tylko po 2 dni a względnie 4 przedpołudnia naukę w klasach, a po 4 dni zajęcia są robotami praktycznymi w gospodarstwie szkolnym. W porze letniej, kiedy przychodzą pilniejsze i ważniejsze roboty w gospodarstwie, szczególnie zaś w czasie zbiorów pasz i w czasie żniw, zawiesza się naukę w klasie zupełnie na kilka dni, a wszyscy uczniowie bywają zajęcia robotami; natomiast w dni słotne, kiedy uczniów niemożna zająć robotami w polu, udziela się nauki w klasie.

Nauki w bieżącym roku udzielane były wedle załączonych podziałów godzin na okres zimowy i okres letni, każdym razem zatwierdzonych przez Wydział krajowy.

(Zob. tablicę na str. 3. i 4.)

IV. Środki naukowe.

Głównym środkiem naukowym służącym do wszelkich demonstracji i ćwiczeń praktycznych jest gospodarstwo szkolne, o którym zdajemy poniżej sprawę w osobnym rozdziale.

Oprócz gospodarstwa szkolnego posiada szkoła ogród warzywny, pole doświadczalne, pole okazowe, szkółki drzew owocowych, plantacje wikliny i chmielarni. Na polu doświadczalnym, które obejmuje 63 arów przestrzeni, przeprowadzono w ubiegłym roku szkolnym doświadczenia z 14 gatunkami traw, (każdy na przestrzeni 1 ara) nadesłanych szkole przez kraj. stację doświadczalną botaniczno-rolniczą, celem przekonania się, które trawy odpowiadają najkorzystniej uprawie i produkcji nasion w tutejszej okolicy. Na 15 parcelach 1 arowych robiono doświadczenia z 4 rodzajami nawozów sztucznych, a mianowicie z superfosfatem, kainitem, saletrą chilijską i siarkanem potasowym rozsianych w odpowiednich dawkach pod owies. Doświadczenie to z powodu niesłychanej posuchy panującej w tym roku zupełnie nas zawiodło. W końcu przeprowadzono doświadczenie z uprawą ziemniaków rozmaitemi metodami wysadzania i obrabiania, oraz z sadzeniem ziemniaków dużych, średnich i małych. całych, krajanych przez pół i krajanych na małe kawałki czyli na pojedyncze oczka.

Pole okazowe o przestrzeni 25 arów obsiane było jak i lat poprzednich najrzadziej roślinami i ich odmianami, wszystko na małych 2 metrowych parcelach.

Szkółka drzew owocowych rozwija się dobrze, w tym roku wysłane drzewka owocowe 2 letnie i 1 roczne (gdyż takie tylko mamy) na wystawę ogrodniczą do Krakowa, nagrodzone zostały srebrnym medalem państwowym. Produkcja drzewek owocowych ma nie tylko na celu zaznajomienie uczniów szkoły tutejszej z tą gałęzią gospodarstwa wiejskiego, ale także i ten, aby wyprodukować dla własnej potrzeby kilkaset drzewek potrzebnych do obsadzenia dróg i szerokich miedz granicznych oraz stoków pastwisk nieużytecznych, a w końcu w miarę możliwości rozpowszechnić zamięłowanie pielęgnowania sadownictwa wśród okolicznych włościan.

Zbiory naukowe szkolne mają jeszcze niemało braków. Uzupełnienia wymaga biblioteka dla nauczycieli i uczniów, a szczerą dotacją roczną na środki

Podział godzin naukowych

na okres zimowy t. j. od 15/X 1903 do 31/III 1904 r.

D n i e	Rok	8—9	9—10	10—11	2—3	3—4	4—5	6—7	7—7 ^{1/2}
Poniedziałek	I.	Zajęcia praktyczne		Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne				
	II.	Rolnictwo	Rachunkowość	N. przyrodn.	N. przyr.	Sprawozd. gosp. służbowi		Zajęcia w warsztatach	
	III.	Adm. gosp.	J. polski	Rachunki	Roln.	Sprawozd. gosp. wszyscy			
Wtorek	I.	Rachunki	J. polski	Rysunki	J. polski	Geografia i historia			
	II.	Zajęcia praktyczne		Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne		Śpiew		
	III.	Rolnictwo	Hodowla	Weterynar.	Hodowla	Mleczarstw.		Zajęcia w warsztatach	
Środa	I.	Rachunki	J. polski	Kaligr.	Religia	J. polski		Zajęcia w warsztatach	
	II.	Rolnictwo	N. przyr.	Hodowla	Geografia	Religia	J. polski		
	III.	Zajęcia praktyczne		Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne		Religia		
Czwartek	I.	Zajęcia praktyczne		Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne				
	II.	Rachunki	Rachunkowość	Hodowla	Rysunki	J. polski	Śpiew	Zajęcia w warsztatach	
	III.	Administ. gosp.	Roln.	Rachunki	Hodowla	Ustawy rol.			
Piątek	I.	Rachunki	N. przyr.	N. przyr.	Kaligrafia	Geografia i historia			
	II.	Zajęcia praktyczne		Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne				
	III.	Rolnictwo	J. polski	Geografia	Rysunki gospodarcze	Sadownictwo		Zajęcia w warsztatach	
Sobota	I.	Rachunki	J. polski	Rysunki	Nauki przyrodnicze			Zajęcia w warsztatach	
	II.	Rolnictwo	Hodowla	N. przyr.	Rachunki	Rolnictwo			
	III.	Zajęcia praktyczne		Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne				

Podział godzin naukowych na okres letni t. j. od 1. kwietnia do 1. października 1904.

D n i e	Rok	7—8	8—9	9—10	10—11	2—3	3—4	4 1/2—5 1/2	5 1/2 do zach. słońca
Poniedziałek	I.	Rachunki	J. polski	Geografia	Rysunki	} Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	
	II.	Rołnictwo	Uprawa ziemi	Hodowla	N. przyrodn.				
	III.	Zajęcia praktyczne							
Wtorek	I.	Rachunki	J. polski	Kaligrafia	N. przyr.	} Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	
	II.	Zajęcia praktyczne							
	III.	Ustawy rol.	Rołnictwo	Hodowla	Chów trzody i owiec	} Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	
	I.	Zajęcia praktyczne							
	II.	Rołnictwo	Rachunki	N. przyr.	J. polski	} Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	
	III.	Administ.	Rołnictwo	J. polski	Rysunki				
Środa	I.	Rachunki	J. polski	Geogr. i hist.	Kaligrafia	} Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	
	II.	N. przyr.	Uprawa ziemi	Hodowla	Geogr. i hist.				
	III.	Zajęcia praktyczne							
	I.	Rachunki	J. polski	N. przyr.	N. przyr.				
II.	Zajęcia praktyczne								
Piątek	III.	Uprawa rośl.	Administ. gosp.	J. polski	Wypracow. administ.	} Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	
	I.	Zajęcia praktyczne							
	II.	Zajęcia praktyczne							
Sobota	I.	Zajęcia praktyczne				} Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia praktyczne	
	II.	Rachunki	Rachunkowość	N. przyr.	Rysunki				
	III.	Uprawa rośl.	Rachunki	Geogr. i hist.	Hodowla				

naukowe pozwala na stopniowe tylko uzupełnienie muzeum szkolnego. W bieżącym roku oprócz drobnych przedmiotów zakupionych dla zbiorów tutejszej szkoły, powiększyły się nasze środki naukowe przez zakupno 1 łamaczki do wyprawy lnu za 140 K. 1 tryera Heida do sortowania ziarna kosztem 200 K. Oprócz tego uzyskała Dyrekcya, idąc za poradą Dr. Tadeusza Rylskiego, kierownika szkoły mleczarskiej w Rzeszowie, od centralnego Biura firmy „Melotte“ wirówkę „Melotte“ model I. do całorocznego bezpłatnego użytku.

V. Frekwencya uczniów.

Z dniem 1 lipca 1903 r. było uczniów promowanych:

na rok III.	12
„ „ II.	17
	<hr/>
	razem 29

na rok I. przyjęto po złożeniu egzaminu wstępnego 22. Z początkiem roku szkolnego 1903/4 było więc razem uczniów 51.

W ciągu roku szkolnego ubyło:

przez zwolnienie z powodu słabego zdrowia	2
„ wydalenie z powodu złych postępów w naukach	1
„ „ „ „ złego zachowania się	1
	<hr/>
	razem 4

Z końcem zatem roku szkolnego 1903/4 znajdowało się uczniów 47 mianowicie:

na roku III.	12
„ „ II.	17
„ „ I	18

Po odbytych egzaminach rocznych i końcowych otrzymało świadectwa z ukończenia nauk 12 uczniów, a mianowicie:

- 2 z postępem bardzo dobrym: Tadeusz Furman i Piotr Górecki.
- 4 z postępem dobrym: Stanisław Dedio, Jurko Kobiak, Radosław Mathiasz, i Józef Aleksyn.
- 6 z postępem dostatecznym: Szczepan Karasiński, Stefan Malik, Eliasz Motyczak, Andrzej Piniło, Jan Rudolf, i Edward Stankiewicz.

Otrzymało promocyę z roku II. na rok III. uczniów 15 zaś z I. roku na II. 17.

Trzech uczniów, którzy nie otrzymali przynajmniej dostatecznego postępu w naukach, a mianowicie 2 z roku II. i 1 z roku I. uwolniono ze szkoły.

Z początkiem zatem roku szkolnego 1904/5 było 15 uczniów na roku III., a 17 na II. roku nauki. Gdy nadto przyjęto 1 ucznia na rok III. dla dokończenia rozpoczętych nauk a przerwanych z powodu służby wojskowej, jednego zaś ucznia na rok II. jako odpowiednio przygotowanego, to stan uczniów z początkiem roku szkolnego 1904/5 przedstawi się następująco:

na roku III. uczniów	16
„ „ II. „	18
nowo przyjętych na rok I.	18
	<hr/>
	razem 52

Wszyscy uczniowie w. r. 1903/4 byli na koszcie funduszu krajowego z wyjątkiem jednego (Władysława Horodyńskiego) na roku I., który został przyjęty na własny koszt jako syn właścicielki większego majątku.

Obecni w Zakładzie uczniowie w roku szkolnym 1903/4 pochodzili z powiatów:

z Jarosławskiego	7	z Lwowskiego	2
" Brzozowskiego	7	" Tarnopolskiego	1
" Przemyskiego	5	" Sokalskiego	1
" Samborskiego	4	" Przemyślańskiego	1
" Strzyżowskiego	3	" Pilzneńskiego	1
" Tarnobrzeskiego	2	" Grybowskiego	1
" Rzeszowskiego	2	" Krośnieńskiego	1
" Mieleckiego	2	" Gródeckiego	1
" Brzeżańskiego	2	" Brzeskiego	1
" Mościskiego	2	" Nowo-sądeckiego	1
" Krakowskiego	2	" Jasielskiego	1
" Sanockiego	2		

Z liczby 51 uczniów zapisanych z początkiem roku było:

synów włościańskich	36
" oficyalistów prywatnych i urzędników	4
" nauczycieli ludow.	3
" sług dworskich	6
" księży gr.-kat.	1
" właścicieli większ. posiadł.	1

Wszyscy uczniowie byli religii katolickiej z tych:

wyznania rzymsko-kat.	30
" grecko-kat.	21

Pod względem wieku było:

3 uczniów w latach od 22 do 25	
11 " w latach od 20 do 21	
12 " w latach	19
11 " " "	18
5 " " "	17
5 " " "	16
4 " " "	15

VI. Sprawy internatu.

W prowadzeniu internatu uczniów nie zaszły żadne zasadnicze zmiany. Tryb życia zakładowego, podział czasu na zajęcia i naukę, był taki sam jak w latach poprzednich.

Koszt wyżywienia jednego ucznia, wliczając w to płace i utrzymanie 4 służby kuchennej i piekarni, wynosił przeciętnie 186 kor 24 gr., czyli miesięcznie 15 kor. 52 gr. Koszt umundurowania 1 ucznia wraz z praniem bielizny wynosił 99 kor. Razem przeto całkowite utrzymanie wypadło na 285 kor. 24 gr. rocznie.

Podana poniżej tabelka przedstawia ilość spotrzebowanych materiałów i produktów spiżarnianych w ciągu roku szkolnego 1903/4 oraz przeciętny koszt zakupu tychże.

**Zestawienie wiktuałów wydanych na utrzymanie 51 uczniów i 4 służby
kuchennej w roku 1903/4.**

Kg.	Litr.	Szt.	Wiktuały i produkty spiżarniane	Pojedynczo		Koszt razem	
				K	h	K	h
164	—	—	Butek	—	28	45	92
356	—	—	Chleba żytniego pytlowanego	—	25	89	—
9627	—	—	Chleba żytniego razowego	—	19	1-39	13
2184	—	—	Mąki pszennej Nr. 2	—	28	611	52
35	—	—	Kaszy hreczanej	—	32	11	20
320	—	—	Kaszy jaglanej	—	24	76	80
556	—	—	Kaszy jęczmiennej	—	24	133	44
1038	—	—	Kaszy kukurudzianej	—	24	248	16
200	—	—	Pęczaku	—	24	48	—
671	—	—	Ryżu	—	34	228	14
2100	—	—	Fasoli	—	30	630	—
1300	—	—	Grochu okrągłego	—	28	364	—
14900	—	—	Ziemniaków	—	3 $\frac{1}{2}$	521	50
—	1650	270	Kapusty kwaszonej i w główkach	—	—	150	—
135	—	—	Mięsa wieprzowego	1	—	135	—
963	—	—	Mięsa wołowego	—	90	866	70
—	62 $\frac{1}{2}$	—	Śmietany	—	48	30	—
—	4303	—	Mleka pełnego	—	10	430	30
—	6218	—	Mleka chudego z wirówki	—	5	310	90
—	521	—	Maślanki	—	4	20	84
—	—	3	Jaj	—	4	15	72
360 $\frac{1}{2}$	—	—	Słoniny	1	60	576	80
308 $\frac{1}{2}$	—	—	Smalcu	1	70	524	45
78 $\frac{1}{2}$	—	—	Masła	1	70	133	45
329	—	—	Sera	—	40	131	60
178 $\frac{1}{2}$	—	—	Powideł	—	50	89	25
—	18	—	Oleju	1	60	28	80
—	—	64	Soli	—	22	140	80
—	139	—	Octu	—	6	8	34
134 $\frac{1}{2}$	—	—	Cukru	—	76	102	22
23	—	—	Kawy ziarnistej	4	—	92	—
17 $\frac{1}{2}$	—	—	Kawy kneippowskiej	1	—	17	5
15	—	—	Śliwek suszonych	—	73	10	95
—	—	420	Śledzi	—	13	54	60
Razem				—	—	8717	03

VII. Budynki szkolne.

W budynkach szkolnych jest jeszcze dość wiele braków, które w miarę środków co roku stopniowo się usuwa.

W roku bieżącym niniejszego sprawozdania oprócz kredytów zwyczajnych w kwocie 800 kor., przyznanych miała szkoła 600 kor. jako kredyt nadzwyczajny na postawienie 7 pieców kaflowych i na urządzenie dzwonków elektrycznych w budynkach szkolnych.

Do tych najpilniejszych potrzeb oczekujących zaspokojenia należą: a) postawienie spichlerza kosztem około 1200 kor. b) ułożenie 100 m² chodników koło budynk. kosztem 300 kor.

VII. Gospodarstwo szkolne.

Cały obszar gruntów do szkoły należących wydzierżawionych od gminy miasta Krosna wynosi 54 morgów czyli 31 ha 20 a, z których przypada:

narole czyli grunta orne 35 morg. czyli	20 ha	— a
„ łąki i pastwiska	5 „	50 „
„ ogrody warzywne szkolne	— „	54 „
„ „ „ dla nauczycieli	— „	66 „
„ dziedzińce i place budowlane	2 „	20 „
„ pola okazowe, doświadczalne i szkółki drzew owocowych	1 „	10 „
„ drogi i nieużytki	1 „	20 „

jak wyżej 31 ha 20 a

W jesieni r. 1903 na mocy rozporządzenia Wydziału krajowego z dnia 3. marca 1903 r. LW. 17.543 zostało wydrenowanych około 20 morgów kosztem 2540 kor.

Plany i kosztorysy drenowania sporządziło krajowe biuro melioracyjne w Jaśle, robotami zaś samymi kierował inżynier biura melioracyjnego, p. Jan Krudysz, przy pomocy ustanowionego na miejscu dozorczy melioracyjnego, Feliksa Brani.

System gospodarczy, jakkolwiek wskutek mającego się przeprowadzać odrenowania w r. 1903. uległ pewnym chwilowym zmianom, w zasadzie jednak nie został zmieniony, z wyjątkiem tej tylko zmiany, że na gruntach, które miały być drenowane, nie zasiano z wiosną roku 1903 dwóch hektarów koniczyny, a zasiano ją w innych polach; nie uprawiano również na tych polach roślin okopowych, które ustępując późno w jesieni z pola byłyby przeszkadzały w systematycznie prowadzonej robocie drenarskiej, — natomiast całą prawie przestrzeń przeznaczoną do odrenowania obsiano zbożami ozimymi i jaremi oraz mieszankami, aby tym sposobem zostawić całe pole zaraz po żniwach do dyspozycji kierującego drenowaniem. I ta właśnie okoliczność, żeśmy zmuszeni byli na gruntach mokrych zasiewać przeważnie zboża, wpłynęła w pierwszym rzędzie na to, że jakkolwiek zboża bardzo pięknie powyrastały, to przy mokrym roku prawie wszystkie oziminy i jarzyny wyległy, wskutek czego zebraliśmy tylko obfitą ilość lichej słomy a bardzo mało i to pośledniego ziarna, co wpłynęło bardzo niekorzystnie na rezultat ostateczny z gospodarstwa szkolnego.

Całe gospodarstwo rolne, jako w zeszłorocznym sprawozdaniu podaliśmy, obejmuje 35 morgów czyli 20 hektarów roli ornej. Na przestrzeni tej było obsianych:

żytem	4 ha
pszenicą	1 ¹ / ₂ „
owsem	5 „
koniczyną	4 „
mieszankami	1 ¹ / ₂ „
ziemniakami	2 „
burakami pastewn.	1 „
kapustą	1 ¹ / ₂ „
końskim zębem	1 ¹ / ₂ „

Z przestrzeni powyżej podanej zebraliśmy jak następuje:

Gatunek rośliny	Prze- strzeń	Ze- brano		Zebrano po omłotach wogóle					Wypada z 1 hektara			
				ziarna	słomy i plew	paszy suchej	paszy ziel- nej	głabi	ziarna	słomy	paszy	
											suchej	zielon.
Ha		kop.	sn.	k i l o g r a m ó w								
Żyta ozimego	4	55	47	4466	17100	—	—	—	1116	4275	—	—
Pszonicy ozimej	1 1/2	29	29	1270	6500	—	—	—	847	4333	—	—
Owsa	5	61	25	4749	13450	—	—	—	950	2690	—	—
Koniczyny czerwonej	4	—	—	—	—	18500	60000	—	—	—	4625	15000
Mieszanek letnich	1 1/2	—	—	—	—	3000	37000	—	—	—	2000	24666
Ziemniaków	2	—	—	—	—	—	—	29563	14781	—	—	—
Buraków pastewnych	1	—	—	—	—	—	—	23100	23100	—	—	—
Kapusty	1/2	160	—	—	—	—	—	—	320	—	—	—
Końskiego zębu	1/2	—	—	—	—	—	29000	—	—	—	—	58000
Razem	20											

Stan inwentarza żywego utrzymywanego w gospodarstwie szkolnem nie uległ przemianie. Utrzymywało się tak samo jak lat poprzednich 4 konie robocze, 8 do 9 krów, 1 buhaja i 4 do 5 sztuk młodzieży w różnym wieku, oraz 5 sztuk dorosłej trzody chlewnej t. j. 4 maciory na prosięta i 1 knura.

Obora szkolna utrzymuje tak zwane bydło czerwone rasy polskiej. Między tem bydlęciem są 4 krowy i buhaj własnością komitetu C. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, dane nam w roku 1899 jako bydło stanowiące oborę zarodową. Ponieważ sztuki dawane nam przez komitet nie odpowiadają naszym wymaganiom, bo najczęściej są krowy mało mleczne albo znowu tuberkuliczne, przeto następuje ciągła wymiana tychże. W roku niniejszego sprawozdania mieliśmy prawie przez cały rok własnego buhaja.

Wydajność mleka w roku gosp. 1903/4 wynosiła 19763 litrów. Z ilości tej sprzedano do Krosna 4535 l. po 14 gr. za 1 litr, na miejscu dla pp. nauczycieli 3229 l. po 10 gr. i po 12 gr. za litr, reszta zaś 11998 l. oddano porachunkiem do mleczarni, którą prowadzi się na rachunek kuchni zakładowej.

Krowy, które były przez cały rok stale w gospodarstwie utrzymywane, dały taki rezultat:

Nazwa krowy.	Mleczność.	Średn. roczna zawart. tłuszczu	Waga średnia
Danusia	2620	4·4	428 kg
Grażyna	2114	3·5	401 "
Kalina	2511	4·0	429 "
Koza	2598	4·0	427 "
Późna	3667	3·9	500 "
Sarna	3287	4·0	426 "

O tych krowach, które się zmieniały w ciągu roku lub jako pierwiastki doiły się bardzo krótko przed końcem roku gospodarczego, nie podajemy żadnych dat.

Jak z powyżej przytoczonej tabelki uwidacznia się, w oborze tutejszej wypada:

a) mleczność średnia u krowy	2799 litrów
b) waga średnia krowy w przecięciu rocznem	435 kg
c) na 100 kg żywej wagi krowy przypada mleka	643 litrów
d) średnia zawartość tłuszczu roczna	3·96 %

W roku 1902/3, jak to w poprzednim sprawozdaniu wykazano, było:

a) mleczność średnia od krowy	2249 litrów
b) waga średnia	429 kg
c) na 100 kg żywej wagi przypadało mleka	520 litrów
d) średnia zawartość tłuszczu	4·2 %

Mleczność zatem obory tutejszej przy powiększonej wadze sztuk podniosła się znacznie bo o 550 l. od sztuki, kosztem jednak naturalnego ubytku zawartości tłuszczu o 0·24%.

Wynik cyfrowy gospodarstwa szkolnego za rok 1903—1904.

Rachunek produkcji zwierzęcej.

a) Konie robocze.

Rozchody :		Dochody :	
	K		K
Wartość koni d. 1/7 1903	714·—	Wartość koni z d. 30/6 1904	600·—
Karma :		Wartość 1½ r. konika	200·—
5321 kg owsa	774·94	Zarobek koni postronny	349·84
4785 „ koniczyny	239·25	Praca koni w gospodarstwie	1539·90
4925 „ siana	197·—	Nawozu 300 cetn. metr.	—·—
12930 „ paszy zielon.	129·—		
3000 „ marchwi	24·—		
2500 „ słomy na sieczkę	75·—		
Kucie koni, ocyle i roboty ko- walskie, światło, lekarstwa i t. p.	291·07		
Naprawa chomontów, uzdzienic i t. p.	71·40		
Stanowienie klaczy	9·—		
Kastracya ogierka	6·—		
Zasługa fornala i wikt przez ½ r.	111·08		
Obsługa 2 uczniów	48·—		
Ściółka 2990 kg słomy	—·—		
Razem	2689·74	Razem	2689·74

Dni roboczych w gospodarstwie szkolnem było 450, więc 1 dzień roboczy parokony wychodzi na 3 K 42 gr.

b) Bydło mleczne:

Rozchody:		Dochody:	
	K		K
Wartość bydła d. 1/7 1903	2200.—	Wartość bydła d. 30/6 1904	1820.—
Karma:		Za mleko od ston i kuchni	2179.85
405 kg owsa dla buhaja	56.70	Skokowe od buhaja	79.—
1496 " osypki bobikowej	241.23	Za sprzedaną krowę „Horpyne“	254.—
1108 " kielków	126.98	Za sprzedaną krowę „Wspaniałą“	320.—
1000 " makuchów	130.—	Za sprzedanego buhaja „Sul-	
5000 " siana z koniczyny	250.—	tan II.“	400.—
550 " mieszanki	27.50	Zwrot kaucyi i za worki	12.50
20000 " końskiego zębu	100.—	Nawozu 1200 cetn. metr.	—.—
60000 " paszy zielonej	300.—		
16000 " buraków	160.—		
20 " soli	4.80		
Mlewo karmy	20.21		
Myta i opłaty pocztowe, pasz-			
porta	2.72		
Koszta wystawy w Jaśle	17.—		
Opłata krów rodowodowych	12.72		
Szklenie okien i oświetlenie	17.81		
Koszta przewozu buhajów	18.24		
Udzienice na wystawę dla bydła	49.—		
Wołowody i inne drobiazgi	4.62		
Koszta szczepienia	9.46		
Kupno krowy „Horpyne“	290.—		
Przejście „Tyroli“ do krów	160.—		
Miotły, zgrzebła, szczotki	37.35		
Obsługa 3 uczniów	72.—		
9210 kg słomy na ściółę	—.—		
Razem	4308.34	Razem	5065.35

c) Jałownik:

Rozchody:		Dochody:	
	K		K
Wartość jałownika 1/7 1903 r.	999.77	Wartość jałownika d. 30/6	1201.62
730 l. mleka pełnego z mle-		Sprzedaż 2 buhajków rocznych	400.—
czarni	73.—	Sprzedaż cieląt	122.80
306 1/2 l. mleka chudego z mle-		Przydzielenie „Tyroli“ do krów	160.—
czarni	15.32	Do przeniesienia	1884.42
900 kg owsa	126.—		
86 " osypki poślądów	4.30		
326 " otrąb	90.86		
17 " soli	4.08		
238 " makuchów	30.94		
3065 " siana z koniczyny	153.25		
1775 " mieszanek	38.75		
7100 " buraków	71.—		
Do przeniesienia	1607.27		

Z przeniesienia		Z przeniesienia	
	1607·27		1884·42
39390 „ paszy ziel. i koń- skiego zębu .	196 95	Skórka z cielęcia .	3.—
75 „ siana łąkowego .	3.—	Nawóz 600 cetn. m. .	—.—
Mlewo owsa i pośladów .	7·20		
Miotły, szczotki, zgrzebła	15.—		
Światło	7.—		
Fosforan wapna	3.—		
Obsługa 2 uczniów	48.—		
4605 kg słomy	—.—		
Razem	1887·42	Razem	1887·42

d) Barany:

Rozchody:		Dochody:	
K		K	
Kupno 4 szt. baranów	30.—	Sprzedaż 4 szt. baranów po 3	
Wartość pastwiska	—.—	miesiąc.	44.—
Razem	30.—	Razem	44.—

Barany zostały zakupione przysgodnie w celu wyzyskania pastwiska.

e) trzoda chlewna.

Rozchody:		Dochody:	
K		K	
Wartość świń d. 1/7 1903	750.—	Wartość świń d. 30/6 1904	612·50
161 l. mleka zbieranego	8·05	Skokowe knura	15.—
17 l. maślanki	0·68	Za sprzedanego knura starego	110.—
1906 kg otrąb	209·66	Za 2 lochy zabite	373·98
527 „ osypki bobikowej	73·78	Za 2 loszki sprzedane	90.—
238 „ makuchów	30·81	Za sprzedane prosięta cyckowe	686.—
5875 „ ziemniaków drob.	117·50	Nawóz 300 cetn. m.	—.—
6 „ soli	1·44		
7494 „ paszy zielonej	36·96		
Kupno świń Yorkshir	198 78		
Opał i światło	74.—		
Kastrowanie knurów	8.—		
Weterynarz	5·24		
Kulczykowanie i paszporta	2·74		
Rzeźnik za bicie świń	8.—		
Szklenie okien	7.—		
Obsługa 2 uczniów	48.—		
7394 kg ściółki	—.—		
Razem	1580·64	Razem	1887·48

Inwentarz martwy.

Rozchody:		Dochody:	
	K		K
Wartość inwentarza martwego d. 1/7 1903	3472·83	Wartość inwentarza martwego d. 30/6 1904	3550·36
Przykupno nowych narzędzi	77·53	Wartość tyk chmielowych po strąceniu 20% zużycia	340·80
Utrzymanie inwent. martwych w stanie użytkowym	177·28	Wartość desek topolowych	368·51
10% zużycia inwentarza martw.	355·03	Razem	4259·67
Razem	4082·67		

Obroty gotówką i porachunkiem w powyższych rachunkach nieuwzględnione.

Rozchody:		Dochody:	
	K		K
Czynsz dzierżawny z gruntów	1462·—	Za sprzedane produkta rolne	2930·85
Ubezpieczenie od ognia i gradu	90·91	Za wynajęcie pastwiska przy drodze	11·00
Zakupno nasion do siewu	404·03	Za sprzedany drób	26·—
„ nawozów sztucznych	409·37	Różne drobne dochody	62·70
„ tyk chmielowych	426·—	Za 4 $\frac{1}{2}$ Ha pola oddanego na cele szkoły	210·—
Przykupno brakującej słomy	296·70		
Robotą traczy przy deskach	368·51		
Koszta wystawy produktów w Jaśle	65·70		
Różne drobne wydatki	107·—		
Praca 36 uczniów po 24 K.	864·—		
Razem	4494·22	Razem	3240·55

Zapasy płodów rolniczych, pasz, nawozów i t. p.

Wartość zapasów 1/7 1905 r.		Wartość zapasów dnia 30/6 1904 r.	
	K		K
46 kg. grochu à 20	9·20	254 kg. owsa à 14	35·56
142 „ łubinu à 14	19·88	120 „ bobiku à 17	20·40
37 „ pośladu à 12	4·44	8 „ nasienia kapusty	2·40
51 „ wyki à 18	9·98	30 „ nasienia lnu	8·40
1470 „ łodyg lnu wymoczo- nego	147·—	1470 „ łodyg lnu wymoczo- nego	147·—
232 „ ziemniaków à 4	9·28	2025 „ ziemniaków à 5	101·25
25 „ nasion traw	7·50	13 „ nasion buraków	5·20
2250 „ siana z koniczu à 5	112·50	47 „ grochu	9·20
100 „ siana łąkowego à 5	5·—	216 „ wyki à 18	38·88
1898 „ słomy rozmaitej à 4	75·92	1635 „ siana z koniczu	98·10
57 „ osypki bobikowej à 16	9·12	2878 „ słomy zakup. à 5	133·85
100 „ otrąb à 11	11·—	37 „ otrąb à 11	4·07
9 „ smarowidła	1·—	300 „ kiełków słodowych	33·—
30 „ kłaków z lnu	6·—	2 $\frac{1}{2}$ „ smaru	0·50
300 „ saletry chilijskiej	75·—	40 „ saletry chilijskiej à 25	10·—
300 „ superfosfatu	48·—	600 „ superfosfatu à 16	96·—
Razem	550·82	Razem	753·81

Ostateczny wynik z gospodarstwa.

Wyszczególnienie	Dochody		Rozchody	
	K	h.	K	h.
Konie robocze	2689	74	2689	74
Krowiarnia	5065	35	4308	34
Jałownik	1887	42	1887	42
Barany	44	—	30	—
Trzoda chlewna	1887	48	1580	64
Inwentarz martwy	4259	67	4082	67
Obroty kasowe powyż niewzglądane	3240	55	4494	22
Zapasy płodów (magazyny	753	81	550	82
Razem	19828	02	19623	85
W porównaniu z rozchodami	19623	85	—	—
Nadwyżka	204	17	—	—

Z zestawienia dochodów z rozchodami, w które wliczono 1080 K. za pracę uczniów (zwrot funduszu szkoły) i 1429 K. tytułem czynszu dzierżawnego, pozostaje nadwyżka dochodów w kwocie 240 K. 17 h czyli z 1 morga gruntu oddanego na cele gospodarstwa wypada 10 K. czystego dochodu. Dochód w r. 1902/4 wynosił 24 K z morga. Gorszy tegoroczny wynik przypisać należy, jak powyżej uzasadniono, niekorzystnym warunkom klimatycznym: nadmiernym upałem 1903 r. i posuchą 1904 r.

Kronika szkoły.

W roku niniejszego sprawozdania na mocy rozporządzenia Wydziału krajowego z dnia 23 lutego 1904 r. L. 15579 otwarto w d. 1. marca, już po raz drugi w naszej szkole, całoroczny kurs rolniczy dla nauczycieli ludowych, a kierownictwo tego kursu zostało powierzone tak samo jak i w r. 1901/2 podpisanemu sprawozdawcy. Na kurs ten przydzielono pierwotnie 10 kandydatów. W ciągu pierwszych kilku miesięcy uvolniła e. k. Rada szkolna krajowa na przedstawienie Dyrekcyi 3 kandydatów, którzy z powodu słabego zdrowia nie mogli podjąć obowiązku szczególnie zaś zajęciom praktycznym, do jakich codziennie w godzinach poobiednich byli używani celem przyswojenia sobie dokładnej znajomości w wykonywaniu prac gospodarskich. Z pozostałych 13 frekwentantów kursu rolniczego prawdopodobnie już wszyscy wytrwają do końca roku, gdyż uczęszczają pilnie na wykłady, robią w oznaczonych terminach egzamina częściowe, oddają się wszystkim zajęciom gospodarczym, a wielu z nich pracuje nawet z zamiłowaniem i z dobrym skutkiem.

Przy tej sposobności podpisany sprawozdawca zaznacza, że jeśliby w przyszłości kursa takie miały być urządzone, to nie należy więcej jak 10 kandydatów przeznaczać; większa bowiem liczba utrudnia przeprowadzenie demonstracji w ćwiczeniach praktycznych.

Podpisany sprawozdawca pozwala sobie dalej zaznaczyć, że przy wyborze kandydatów na nauczycielskie kursa rolnicze baczna trzeba zwrócić uwagę przedewszystkiem na to, czy starający się o przydzielenie go na kurs rolniczy zajmował się gospodarstwem wiejskiem i ma do tego wogóle zamiłowanie, czy jest odpowiednio zdrow i czy będzie mógł na kursie podjąć wszystkim obowiązkom, od takiego kandydata wymaganym. Nau-

czytel choćby najlepszy w zawodzie swoim, który jednak przez lat kilka przynajmniej niezajmował się gospodarstwem, sadownictwem lub jakąkolwiek pokrewną gałęzią, a pilnował tylko szkoły, nie może w ciągu jednorocznej nauki na kursie rolniczym odnieść należytej korzyści.

W bieżącym roku sprawozdawczym Towarzystwo okręgowe jasielskie urządziło w szkole tutejszej ogólne zgromadzenie swoich członków. W zgromadzeniu tem wzięło udział z górą 100 osób, a mianowicie właściciele większych posiadłości, duchowieństwo, nauczyciele i w znacznej części włościanie z powiatów jasielskiego, gorlickiego i krośnieńskiego. Po naradach, odczytach i dyskusji przeprowadzonej, podejmował wszystkich zebranych Opiekun tutejszej szkoły, W Pan Waleryan Stawiarski, poczem nastąpiło zwiedzanie gospodarstwa szkolnego pod przewodnictwem miejscowych nauczycieli.

Inicytorem tego rodzaju wycieczek naukowych urządzanych dla członków Towarzystwa rolniczego jest opiekun naszej szkoły, który nieszczęśliwie trudów i kosztów z takim zjazdem połączonych, ma zawsze ten szlachetny cel na myśli, aby okoliczne społeczeństwo rolnicze zapoznawać ze szkołą. Dyrekcyja poczuwa się do miłego obowiązku złożyć także w niniejszem sprawozdaniu serdeczne podziękowanie Opiekunowi szkoły, W Panu Waleryanowi Stawiarskiemu za szczerą troskliwość jaką zawsze otaczał i otacza naszą szkołę.

W ciągu roku 1903/4 zwiedzili szkołę rolniczą w Suchodole: JW. Radca dworu, Władysław Struszkiewicz; Radca Wydziału krajowego, Dr. Ignacy Szyszyłowicz hospitał szkołę dwukrotnie a mianowicie w listopadzie przez 2 dni i w marcu przez 3 dni a nadto zaś w czerwcu przewodniczył przy egzaminach rocznych i końcowych. Dwukrotnie także lustrował szkołę jako opiekun W Pan Waleryan Stawiarski.

W czasie egzaminów końcowych, które się odbyły w dniach 27 i 28 czerwca, brali udział jako goście JW. Panowie: Jan Trzeciecki, poseł na sejm krajowy; Stanisław Ostaszewski, prezes Towarzystwa rolniczego okręgowego w Jaśle; Waleryan Stawiarski, Opiekun szkoły; Dr. Jan Kanty Dzianott, właściciel dóbr; Dr. Stanisław Nowosielski, c. k. Starosta krośnieński; Przewielebny ks. Marcin Uzarski Prałat-Jubilat i Proboszcz krośnieński, jako Delegat konsystorza biskupiego rz. kat. w Przemyślu. Jako przystępujący się egzaminowi byli także wszyscy frekwentanci kursu rolniczego.

Suchodół, dnia 20 listopada 1904 r.

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Suchodole.

Edmund Bielski.

